

UKRAINIAN **TRIDENT** BI-MONTHLY
Орган Української Національно-Державної Думки

RIGHT REVEREND
DR. WOŁODYMIR LEWYNEC
1927 5TH STREET, N. W.
MINNEAPOLIS 18, MINNESOTA, U.S.A.

Рік X. diasporiana.org.ua ТРАВЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ — ЛИПЕНЬ, 1969

Ч. 54

Михайло Кучер

ЧУДО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІПРОДЖЕННЯ

Кожна ідея, коли вона велика та важлива, для своєї реалізації потребує жертви майна і крові. Реалізація ідеї державного визволення, крім того, як необхідної бази, вимагає відповідної національної свідомості.

Коли англійські колонії в Америці визволилися спід англійського панування, тільки одна третина їх населення в якійсь мірі хотіла такого визволення. Дві третини звертали увагу тільки на економічні моменти своєї залежності від Лондону.

З чим прийшла Україна до революції 1917 року? Який відсоток українського населення хотів активно державного визволення і хто про нього взагалі тоді думав?

Від часу Переяславської умови гетьмана Богдана Хмельницького і Полтавської битви в Україні панує справжня політична пустка. Замість України в політичному значенні того слова, і в краю, і за кордоном була біла пляма.

Наш найближчий західний сусід Польща за своєї тяжкої неволі потрапила нагадати про себе світові двома повстаннями 1831 і 1863 рр.

Наша ж батьківщина тоді „цвілілю зацвіла“ і провадила обивательське існування в тіні вишневих садків, заколисана до сну гуркотом млинів.

Змосковщення та спольщення нашої провідної верстви було таке велике і, можна сказати, тотальне, що наша Батьківщина опинилася на краю цілковитої загибелі.

Українська інтелігенція Лівобережжя перебувала в полоні російської культури, Правобережжя в полоні польської. Політична думка майже не існувала. Кращі одиниці спосеред

української інтелігенції творили безкровні націоналістичні гуртки, що втратили зв'язок з народними масами.

Характер нашого відродження XIX століття був аполітично - етнографічно - українофільський. Навіть українці — декабристи не були національно свідомі та розплилися в загально-російських інтересах і стремліннях.

Кирило-Методіївці ідеалізували козацтво та взагалі народ. У відношенні до москалів, які вже й тоді несли нам цілковиту політичну та національну загрозу, фактичне народовбивство, вони виступали тільки з євангельською правдою та істиною, що на практиці рівнялося непротивленню злу.

Світгляд Кирило-Методіївців мав риси соціалістів-утопістів. Братчики якось не усвідомили собі на підставі знання московської та польської історій та історії власного народу, що мирне співіснування України з Московією та Польщею неможливе.

Крім написання програми, на якій обмежилася діяльність Братства, воно не залишило ані в народі, ані в українському суспільстві слідів.

З тієї течії пізніше розвинулося українофільство, яке у своїй практичній праці (ані в теорії) не висувало жадних українських національно-політичних домагань.

На Лівобережжі (колишній Гетьманщині) вся козацька шляхта змосковилася. На Правобережжі стан був навіть подекуди гірший. Там протягом XVIII-XIX століть уся українська шляхта спольщилася. Сам московський уряд аж до повстання 1831 року дивився на

Правобережні українські губернії як на „польські“.

В Галичині довго панував „рутенський світогляд“ з надмірною українською лояльністю віденському центрові.

При кінці XIX століття Україна мала всього 21 % грамотного населення. Тодіж, як стан грамотности прибалтійських країн сягав 60 %, а у Фінляндії 80 %.

Перед революцією 1917 року в Україні були тільки дві політичні партії — Українська Соціал-Демократична Партія (УСДРП) і Товариство Українських Поступовців (ТУП).

Партія українських Соціал-Революціонерів утворилася тільки в березні 1917 року. Організаційно існуючі партії були слабкі (за винятком пізніших ес-ерів), доказом чого було те, що соціал-демократи навіть не мали Центрального Комітету.

Товариство Українських Поступовців об'єднувало у собі високоінтелігентних людей, з якими приємно було мати персональні добрі відносини, але вони не мали зв'язків із робітництвом та селянством. Це була організація просвітнянського характеру, добра для мирних та спокійних часів. Люди, об'єднані у Товаристві мали незрозумілу нехоть до політики, зовсім не розуміли її значення, часто називали її демагогією. Дійшло навіть до того, що представники ТУП не хотіли брати участі в засіданнях Центральної Ради.

Серед мас в Україні вплив несоціалістичних партій був ще менший. Тому роля українських соціалістів, в залежності від характеру большевицької московської революції, у добі нашої збройної боротьби за самостійність, була незвичайно велика і просто стала історичною необхідністю. Момент соціальний, як ближчий і більше зрозумілий народові, довго відігравав рішаччу ролю, на чому пізніше дуже вміло грали большевики. Тільки під впливом Центральної Ради до соціального поволю почав домішуватися національний момент.

През силу соціалістичних партій у тодішній Україні свідчили вибори до Всеросійських Національних Зборів, в яких українські соціалістичні партії — блок ес-ерів і ес-деків — дістав три чверти голосів, а при виборах до Українських Установчих Зборів за той блок голосувало 90 %.

Всі протибольшевицькі повстання в Україні 1919 року — це діло українських соціалістичних партій.

З таким більш-менш політичним і національним активом стала Україна до революції 1917 року. Можна навіть припустити, що коли б Україна не мала українських соціалістичних партій, ми не мали б IV Універсалу,

не мали б збройної боротьби, не мали б української національної армії, і не мали б провідника українських збройних сил УНР та української революції взагалі — Симона Петлюри.

Ми не маємо відомостей про предків Симона Петлюри, дуже мало знаємо про його батьків, небагато про дитячі роки, трохи більше про юнацтво.

Коли молодого Симона Петлюру виключали з духовної семінарії, то московське духовне начальство покликала його до себе і намовляло „покаятися“ та „пожаліти“ старого батька. Тоді вже юнак Симон виявив своє справжнє духовне обличчя. Він відповів — „ідеї дорожчі за родинні відносини“, — не „покався“ і його з вочим білетом виключено з духовної семінарії. Але це не зломало Симона Петлюру.

Чи значить те, що Симон Петлюра не жалів свого батька? Зовсім навпаки! Коли б він „пожалів“ так, як того хотіло московське начальство, — ми не мали б Симона Петлюри взагалі.

Так царська імперія випхнула молодого Симона Петлюру поза стіни своєї школи і замкнула йому шлях до нормального навчання.

Політичний світогляд Петлюри формувався на ідеях Революційної Української Партії, пізніше Української Соціал-Демократичної Партії, на ідеях Кирило-Методієвського Братства. Він також дуже добре знав українську історію, спеціально козацьку добу.

А Українська Революційна Партія була предтечею української революції 1917 року.

Шкільна молодь, виключена зі шкіл в Україні за розрухи 1902 року, дала кадри для пропагандистів Революційній Українській Партії. У наслідок тої пропаганди сталися селянські заворушення на Полтавщині та Харківщині.

Молодий Симон Петлюра не тільки спостерігав оті селянські заворушення, але вивчав їх, думав над ними. Спостерігаючи їх, Симон Петлюра переконався, що, основувшись на селянстві, можна почати політичну боротьбу з московським царатом. Він переконався, що українське селянство розуміє свої інтереси і потрапить за них боротися.

Великий вплив на формування політичного світогляду Симона Петлюри мало його перебування на Кубані, серед чорномірців. Там молодий Петлюра шукав того, чого в минулому шукав Богдан Хмельницький на Січі.

Працюючи на Кубані над розробленням старих козацьких архівів, Петлюра з тих позовжких сторінок відчув подих майбутньої модерної української революції. Праця над козацьким архівом виробила та відшліфувала характер майбутнього вождя України.

Симон Петлюра політично виховувався се-

ред соціалістичного середовища, яке велику увагу віддавало соціальним моментам. Але патрістизмом Симон Петлюра відрізнявся від своїх товаришів. Він усе давав перевагу національним елементам над соціальними.

Також за першої „еміграції” у Львові в РУП-і Петлюра був представником національного ухилу, коли більшість товаришів давала перевагу соціальним моментам.

Шануючи політичні переконання кожного, він вимагав такого ж пошановання і до своїх переконань, і вмів за них боротися. Завдяки його впливові РУП залишилася на українських національних позиціях, і не об'єдналася з московськими соціал-демократами.

За часів свого перебування у Петербурзі та Москві, Симон Петлюра не залишився в тіні, а відразу вибився на поверхню українського життя. Як добрий журналіст, він докладно розумів пружини, які рухають не тільки московськими реакціонерами, але й лібералами, спеціально в національному питанні.

Зовнішньо м'який, він не мав тієї м'якості в політичному відношенні, не мав нахилу вірити тільки словам. Давав перевагу вчинкам.

Вже тодішні українці з цікавістю спостерігали Симона Петлюру і давали йому правильну оцінку.

Так, М. Славінський відзначив слова рос. академіка Ф. Корша, який сказав — „Українці самі не знають, кого вони мають серед себе... Петлюра безмірно вищий за те, що про нього думають. Він з природи вождів... що колись в старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями”.

Будучи соціалістом, Петлюра не переставав бути націоналістом. Націоналізм Симона Петлюри універсальний і людський. Він створив собі концепцію України не тільки посеред народів Сходу Європи, але й у площині міжнародних відносин.

1914 року, на початку першої світової війни, Петлюра вважав Україну окремою політичною одиницею в російській імперії. Він зв'язував її політичну долю із Західною Європою, але не з Німеччиною та Австрією. Тут він виявив себе далекозорним політиком, на зразок чеського президента Томи Масарика.

На тлі тодішнього розлізлого малоросійства постать Петлюри мала спеціальне значення і кольор. У його фізично німецькому тілі концентрувалася й досі нам не цілком зрозуміла у своїй динаміці національна свідомість та активність, без пози, без сентименталізму, без декламації. Ті риси поставили Симона Петлюру на командні висоти модерного українства.

Наша вбога, притоптана своїми та чужими, нація на щастя має таких велетнів, що височіють ясними дороговказами і дають надію на краще будуче. У щоденному негеройчному житті вони дають нам стимули до боротьби за нашу справу.

Ми маємо таких велетнів, яких видно з кожного закутка великої української землі. Ми їх бачимо також із наших запорошених стежок чужини. Ті люди — Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра.

Коли революція ставала все виразнішою, Симон Петлюра покинув свої літературні та театральні уподобання і перейшов на організаційну працю над творенням української політики, над творенням української збройної сили.

На тій незвичайно важливій та відповідальній праці — творенні української збройної сили — виявилися найкращі риси вдачі Симона Петлюри. Він майже інстинктивно тягнувся до воєнків, умів з ними жити, промовляти до них та переконувати. А тоді треба було вміти переконувати. Революція дуже розгоїдала народні маси та армію і найкращий наказ міг залишитися тільки наказом без виконання.

Його промови були спокійні, річеві, вільні від сентименталізму і демагогії. Він ніколи не давав порожніх обіцянок, не обіцяв легкої боротьби. Під його впливом українська армія виявилася більш радикальною, як її політики, і бажала коротшого шляху до самостійності України, без тих етапів, які пропонувала Центральна Рада.

Коли політика йшла по лінії автономії, то армія вже вимагала самостійності. Для автономії власна національна армія не була потрібна.

Другий військовий український з'їзд мав зовсім не автономістичні настрої і дав Центральній Раді підтримку в її діяльності.

Так зовсім несподівано Україна — вчорашня німа колонія московської імперії стала взірцем решті поневолених Москвою народів для своєї діяльності та боротьби.

І тоді орієнтація Симона Петлюри на держави Антанти залишилася незмінною. Він розумів усю катастрофальність закиду німецької інтриги в боротьбі за нашу політичну незалежність.

Щоби мати у випадку нагоди потрібний контакт із заходом, він старався заповнити південно-західний фронт українськими частинами.

Кажуть, що дистанція дає правильний погляд на минуле, що тільки віддалене минуле можна належно оцінити. Можливо тому, коли ми

сьогодні стараємось усвідомити собі нашу національну революцію та її творців і керівників, у першу чергу Симона Петлюру, коли кругом нас кипить чужа, безпечна аж занадто багата чужина. І коли ми замкнемо свою душу на її галас та перенесемося думкою до нашого славного недавнього минулого, до часів діяльності Петлюри, то не можемо позбутися враження, що тоді на нашій землі сталося чудо, солодке чудо, як його пізніше назвав один із українських молодих поетів.

В Симоні Петлюрі сконцентрувалися найкращі творчі сили нації. Він і політик, і трибун, вождь, головнокомандуючий армією, президент, що одночасно сам умів іти в наступ у рядах своїх воєнків.

Симон Петлюра — творець українських Тернопілів — Крут.

Після того, як німці ввійшли до Києва, Петлюра хотів зовсім відійти від справ. І тоді він продовжував орієнтацію на Антанту.

У повстанні проти гетьмана Скоропадського взяли участь соціал-демократи і соціал-революціонери, однак душою всієї справи був знову Симон Петлюра.

За Директорії він мав армію у сто тридцять тисяч воєнків і чотири фронти — большевицький, польський, антантський і анархічно-радянський.

Коли найближчі співробітники Петлюри залишили уряд та взагалі чинну політику чи то під впливом вимог Антанти, чи то у відповідь на вимоги своїх партій, із-за втоми та зневіри, і лаптувалися до виїзду закордон, Петлюра не зрезигнував, не мав наміру виїхати, але залишився на становищі і знову поставив державні справи вище особистих.

Центральна Рада безпідставно в очах мас була скомпромітована за своє ніби співробітництво з німцями, за те, що привела німців в Україну, а Директорія вже не могла опанувати хаосу, який побільшувався.

3 дня 11-го лютого 1919 року Симон Петлюра не тільки головний командуючий українськими збройними силами, але й президент УНР.

З того часу почалася велика незвичайна самотність Симона Петлюри. Старші партійні діячі-політики відійшли від справ, потомилися. На їхнє місце прийшли молодші, невідомі масам, без належного досвіду.

Петлюра жив тоді у вагоні, кидався з одного фронту на другий. Переконаував, пояснював, просив витривати і не кидати боротьби. Але положення стало незвичайно трудне до опанування. Армія психічно і фізично слабшала.

І все таки тоді, у незвичайному усамотненні,

Симона Петлюру не залишав основна риса його характеру — творчий оптимізм.

Петлюра виступав на політичну арену тоді, коли світ нічого не знав про Україну. Тому він був готовий до боротьби. Він вірив і казав, що тільки кривавими жертвами нарід може вибороти собі політичну незалежність. Він не боявся крові і знав, що кров ворога зла. В тому він погоджувався з Шевченком. Але він був за економне пролиття крові. Пізніший культ могил, що охопив українців за другої світової війни, був йому невідомий. Петлюра признавав, що орієнтація виключно на власні сили шкідлива, і така політика нереальна. Він знав, що треба систематично працювати для того, щоб чужина нас пізнала і визнала.

Симон Петлюра був з армією. Український уряд давав армії завдання, але не міг допомогти їх виконати. Симон Петлюра сам зробив все, що міг, зробив більше, як міг. Його армія, армія УНР — зробила також більше, як могла. Політики зробили дещо менше, і не завжди дотримували кроку армії.

До дуже трагічних і болючих сторінок нашої визвольної боротьби 1917-1920 років належить також конфлікт поміж двома великими частинами українського народу — його західньої частини, вихованої у відмінних від східньої політично-соціальних умовах, та більшої східньої. У дуже важливу відповідальну добу нашої історії погляди західніх політиків різнилися від східніх. Хитання може було й недовге, але вагітне наслідками і характерне.

Східні українські політики були політично ліві, соціалістичні. Вони знали, що з Москвою не можна домовитися. Західні політики належали до правих консервативних кіл і своїм найбільшим ворогом вважали Варшаву, а не Москву.

Також конфлікт поміж національним та соціальним елементами тяжко завважив на висліді нашої визвольної боротьби 1917-1920 років. А найбільш трагічна проблема була проблема людей, носіїв виразної національної ідеї визволення. До проблеми людей долучилася проблема історичної спадщини степу, сусідство з азійською Москвою та стан нашої справи у широкому світі.

Цікавою є тема української революції у дебатах і документах Конгресу Сполучених Штатів Америки. Про стан нашої справи, про популярність України у світі свідчить вимовно хоч би такий факт, що в урядових документах Конгресу Сполучених Штатів Америки за часу нашої визвольної боротьби само поняття України зашифроване, і його треба шукати під гаслами Рутенія, Галіція, Східня Польща,

східно-польські території і навіть переслідування жидів і у Східній Європі.

Під час засідань 64-66 Конгресів Сполучених Штатів Америки в роках 1916-1921 Україні присвячено чотирнадцять згадок. Під назвою Рутенія, Україну згадано шістьдесят разів.

Українська справа зматеріялізувалася в Сполучених Штатах Америки за 64 Конгресу 1917 року. 21-го лютого 1917 року опрацьовано спільну резолюцію обох палат (Конгресу і Сенату), яка признавала за президентом Сполучених Штатів Америки право проголосити один день для реалізації допомоги неселенню Західньої України, що потерпіла від воєнних дій.

Ті акції виникли не самі собою, без попереднього опрацьовання. Кожна українська акція в Конгресі Сполучених Штатів Америки була започаткована місцевими українцями. Тоді названо українців „забутою нацією“, що рижнється від москалів та поляків. У резолюції зазначено, що московська мова чужа українцям, що українців мало знають в Європі та в Америці. Резолюцію прийнято одностанно. Сенат прихилився до резолюції Конгресу і президент Сполучених Штатів Америки проголосив день допомоги.

У грудні 1918 року знову внесено спільну резолюцію-домогання, щоб президент Сполучених Штатів Америки доручив американській делегації на Мірвій Конференції представити право українського народу на незалежність.

1919 року був внесений законопроект, який домагався призначити платню американським консулам в УНР.

Протиукраїнська акція, яку провадили жида в Сполучених Штатах Америки, спричинила те, що в Україну послано американську делегацію для перевірення жидівських закидів. Американські комісії були в Україні 1919 року, але не знайшли доказів жидівським обвинуваченням. Згідно зі звітом американської комісії, Симон Петлюра нічого не винен у антижидівських ексцесах в Україні. Американська комісія також не знайшла вини за іншими урядовими особами в Україні.

В Галичині американська комісія відвідала Львів. Також звіт тієї комісії заперечив жидівськi обвинувачення щодо українців.

Звіт комісії Державного Департаменту Сполучених Штатів Америки, яка відвідала Галичину, Волинь і частину Східньої України, також був прихильний політиці уряду УНР. Американці ствердили, що політика українського уряду щодо національних меншин — жидів, поляків та москалів — задовільна. Американці також не знайшли потвердження за-

кидів, що в українській армії служать німецькі старшини. Німецькі та австрійські старшини, яких знайшли американці, були українці-галичани. Тим відпав один з доказів, що українська визвольна боротьба це німецька інтрига.

Американці також ствердили, що українське селянство, як і всі верстви українського суспільства, були за політикою уряду УНР і за незалежність України. Звіт зокрема прихильно згадав Симона Петлюру та інших діячів нашого відродження, признав за ними позитивні риси державних діячів та адміністраторів.

Звіт американських комісій поставився позитивно до боротьби українського народу за незалежність, але офіційна політика уряду йшла іншим шляхом. Офіційна політика тодішнього американського уряду на Мірвій Конференції була неприхильна українській незалежності. Американці були переконані, що справа незалежності України — австрійська та німецька інтрига, скеровані на знищення Росії. Було серед американських політиків також переконання, яке не змінили позитивні звіти, що український незалежницький рух непопулярний серед широких мас в Україні. Сплутано поняття культурної автономії з державною незалежністю. Культурна автономія для України і так прийде — казали американці — коли в Росії прийде до влади демократичний уряд. Тому США вирішили не підтримувати сепаратистичний рух, скерований на розбиття Росії.

Справа в тому, що тоді уряд США мав договір з Дінікіном.

Сьогодні ми дивимосся на Симона Петлюру і на українську революцію з перспективи п'ятидесятиріччя. На українську революцію і Симона Петлюру дивляться сьогодні три покоління: співучасники, люди, які вирости і сформувалися поміж двома світовими війнами, так би мовити, в тіні визвольної боротьби, і наймолодше покоління, що виростає на чужині.

Очевидно, що відношення тих трьох поколінь до нашої національної революції не однакове. Для творців подій 1917-1920 років вона апогей їхнього життя, найвище досягнення та виповнення життєвого завдання. Споминами тих подій вони кріпилися впродовж довгих років еміграції. З тих споминів черпали силу і завзяття до життя.

Мусимо з приємністю ствердити, що міжвоєнне покоління, що „виростало в тіні визвольної боротьби“ вже має при оцінці нашої національної революції, почуття об'єктивности, однаке поєднане з гірким питанням — чому ми програли. Очевидно молодим природньо більше звертати увагу на помилки, та припускати,

що недавнє минуле виглядало б краще, коли б діти були на місці батьків. Але час невинно йде, молоді поволі старішають і у них помічається менше нахилу до обвинувачень, а політичний досвід показав, що „монополь помилок” не належить тільки старшому поколінню. Для молодого покоління гіркі та несправедливі „аргументи” зперед 1939 року вже не промовляють і відчувуються як анахронізм.

У нашій революції ми маємо справу з трьома державними формаціями — УНР, УССР і Гетьманатом. Всі три державні формації, хочемо ми того, чи ні — наш спільний історичний досвід, наша спільна спадщина. Однак найбільше національно-свідомих державно-конструктивних сил зібралось під прапорами УНР.

Положення, яке витворилося в Україні, було таке складне і тяжке, що його негаразд розуміли самі українці, а що вже казати про чужину. Так, на Західній Україні не було ясного погляду на весь трагізм та запутаність українсько-московських відносин. У Західній Україні існували два глибоко розмежовані світи — український та польський.

На сході, на Великій Україні, такого розмежування не було поміж москалями та українцями. Старі давні взаємини залишилися і перенеслися на московський більшовизм.

Однак існування трьох українських політичних концепцій викликало розпорошення політичного активу. Виник конфлікт трьох політичних концепцій — УНР-УССР і Гетьманату, що було прямою ознакою нашої політичної незрілості.

Виявилось, що державу не можна будувати на сентименті. Політична культура в Україні напередодні революції була в ембріоні.

Поміж трьома названими політичними формаціями того часу УНР займає центральне і провідне місце. УНР була тією формацією, що найбільш пов'язана з культурним і політичним рухом XIX ст. Тому діячі XIX ст. стали провідниками в Центральній Раді. Це були найкращі люди, яких тоді мала Україна. З УНР і Симоном Петлюрою пов'язані наші головні державні акти — III і IV Універсали. В процесі народження держави збройна боротьба йшла під прапорами УНР. Тільки УНР виявила можливість боротися власними силами.

В системі УНР виявилися сили і слабості українства. Слабості українства однак не можна приписати на адресу тільки УНР. Це слабості самого українського народу.

Вся підготовка до трудного діла будування власної держави провадилася в тайних студентських середньошкільних та високошкільних гуртках і товариствах „Просвіта”, яких

однак було мало. Тому люди, які стали до боротьби за незалежність і до творення держави фактично не мали великої політичної, військової та економічної підготовки. Всього так потрібного приходилося вчитися на практиці.

Брак сильної центральної партії поставив соціалістичні партії у таке становище, де вони рішались на експерименти, на які часто не було відповідних передумов.

Трохи прикро ствердити, що ми після довгого блукання чужиною, маючи вже перспективу при погляді на нашу визвольну боротьбу та її центральних діячів, інколи втрачаємо почуття градації історичних вартостей і підносимо до рівня Симона Петлюри інших діячів нашого національного відродження та збройної боротьби. Цього не слід робити. Кожному діячеві в нашій історії належить своє місце та пошана.

Залишім Симона Петлюру на його чудовій вершині, на тій командній висоті, яку він собі так заслужив своєю працею, життям і трагічною смертю. Оточім повагою і любов'ю ім'я тієї людини і перекажім нашим дітям неторканою оту чудову спадщину. Скажім нашій молоді про Симона Петлюру все, що маємо найкращого. Будьмо гідні тієї людини кожного дня свого земного існування, а не тільки на врочистих академіях.

Дякуймо долі, що вона була так ласкава і послала нам у тяжку добу великого національного іспиту Симона Петлюру, ім'я якого стало синонімом національної свідомості.

І ось залишилася самотня могила у далекій Франції, залишився в нашій пам'яті неслашний процес тої країни, яка на своїх прапорах написала: свобода, рівність, братерство.

Нашу свідомість й досі палить „відшкодування” у сумі одного франка.

Ми віримо і сподіваємось, що прийде час — і того присуду засорсміється кожна людина і кожна держава.

Могили борців за національне визволення народу зобов'язують. Вони не тільки місце, на якому складаємо вінки, сумуємо та зідаємо. Вони наше мemento, наше зобов'язання, наші гордості, наші намагання бути гідними своїх героїв.

Часи міняються. Від нас на чужині не вимагається активної жертви, може ще не прийшов час на героїв. Життя дуже змінилось, коли його порівняємо з добою 1917-1920 років, і вже не вимагає від нас активної революційної боротьби. У мирних умовах боротьба за визволення українського народу вимагала б від нас постійного щоденного напруження, постійної невеличкої матеріальної жертви, постійного за-

перечення чужих ворожих нам думок і пропагування свєіх. Мусимо жити і працювати на чужині з думкою про поневолену Батьківщину, і тільки тоді наше тут перебування буде мати оправдання.

Чи поменшали труднощі від часу смерті Петлюри? Ні, не поменшали. Чи зменшилася кількість фронтів боротьби за наше визволення? Ні, не зменшилася. Петлюра мав чотири фронти, і всі вони, в тій або іншій редакції, залишилися по цей день. Залишився советсько-мозовський фронт — найбільш зрозумілий і так би мовити „природний“, замість фронту Антанти залишилася незрозуміла байдужість західного світу до нашої ідеї визволення. Як у 1919 році могутні західні великодержави стояли за несподіл Росії, так і сьогодні ми маємо з боку тих же наймогутніших великодержав світу у відношенні до СРСР ту ж політику непередіришенства. Залишився фронт анархічно-радянський, що став до певної міри тепер внутрішнім, який нашіптує нам нездорові думки про визнання „реалітету“, теперішньої УРСР. Всі західні українські сусіди також залишилися нашими ворогами.

Ми щодня несеємо невидимі тяжкі втрати на користь чужини. Виникла ідея „двох батьківщин“ або „другої батьківщини“, якою ми за-

кривасмо свою втечу від справжньої тільки одної нашої батьківщини. Ми щороку тратимо певну кількість української субстанції на користь багатой, блискучої, заможної чужини, куди втікають ті, що найкраще вміють пристосуватися до нових умов.

І все одно ми не перестанемо боротися. Ми все одно не перестанемо говорити світові про його помилки, не перестанемо говорити про свої власні помилки і не перестанемо бути вірні ідеям, за які боровся і загинув Симон Петлюра.

Бо — нам залишився дух, ідея, що сильніша від куль. І ще залишився моральний наказ — будьмо гідні тієї людини, найкращого сина України, що віддав своє життя за всіх нас, за кожного з нас.

Історія вибрала його споміж мільйонів, зробила конденсатором об'єднаної збірної волі народу до вільного політичного життя.

Те, що писала Леся Українка у своїй чудовій поезії „Контра спем сперо“ — Симон Петлюра виконав у політиці. Ціле його життя — це „стежка крута крем'яная“, і, ідучи тією стежкою, задивлений у вільну Україну, віддїйшов на Голготу. За життя все мав отой чудовий творчий оптимізм, який охоче дарував тим, хто був здібний його брати.

Іван Кедрин

В'ЄТНАМ, ЛІБЕРАЛИ І НІКСОН

В'єтнамська війна ще більш непопулярна в Америці, як була нею війна Корейська. У Кореї не було найменшого сумніву, що 25 червня 1950 року сталася агресія збоку північно-корейських, озброєних советами комуністів. Збройна інтервенція Америки прийшла під фірмою Об'єднаних Націй, санкціонована їхньою Радою Безпеки, а Комуністичний Китай, що підтримав північну Корею, був офіційно натаврований, як агресор. Факт, що тодішній президент Гаррі Труман, будучи демократом, а командантом збройних сил ЗСА — формально Об'єднаних Націй — на Корейському фронті ген. Даглас МекАртур, республіканцем, чимало вплинув на зберігання двопартійної політики супроти проблеми Кореї і тому стишував публічні голоси критики. Але на велику перемогу Д. Д. Айзенгавера у 1952 р. безумовно у великій мірі вплинула його передвиборча обіцянка, що він закінчить Корейську війну. Хоч воєнне перемир'я проголошено офіційно у Кореї щойно 27 липня 1953 року і хоч по нинішній день у Кореї перебувають американ-

ські війська, разом із сильною південно-корейською армією, на сторожі спокою, хронічно загроженого збоку північного комуністичного сусіди, проте Д. Д. Айзенгавер таки негайно після свого вибору, ще перед інавгурацією, у великій таємниці полетів до Кореї та примусив комуністів до воєнного перемир'я, загрозивши їм відновою воєнних дій — з уживанням атомової бомби проти китайських промислових осередків в Манджурії.

З В'єтнамом справа інша. Фактом є, що там уже від 1956 року почалися підпільно-революційні терористичні акти, і хоч було ясно, що та підпільна акція користується підтримкою збоку комуністичного Північного В'єтнаму, проте так само не підлягало, й нині не підлягає, сумніву, що на повстанський рух проти режиму в Сайгоні склалися також причини, які обурювали й тамошніх націоналістів: реакційність правління, вперта нехоть переводити соціальні реформи, штучне зберігання майже середньовічної феодалної системи з багатіями, що немилосердно визискували нарід, жажлива

корупція державного адміністративного апарату й військового командування, взаємна ворожнеча преріжних віровизнань, партій, груп та професій і тому подібні жалюгідні відносини, які подекуди не минулися і по нинішній день. Тому, поминаючи комуністів і явних ворогів Америки, між протиставниками участі Америки у В'єтнамській війні є чимало дійсних патріотів, які твердять, що ЗСА втратили від 1965 року у В'єтнамській війні кругло 35.000 вбитих і кругло 48 більйонів доларів — задля маловартного союзника. Внутрішньо-американські противники політики президента Джансона супроти В'єтнаму неоднократно користувались комуністичним аргументом, що у Південному В'єтнамі йде „громадянська війна” і що годі зараховувати до комуністів, наприклад, всіх тих юнаків і дівчат ідеалістів, які з фанатизму, розбурханого буддистськими монахами, обливали себе газоліною та спалювали себе на знак протесту проти режиму. Ясно, що твердження про „громадянську війну”, в якій „перевагу” мають комуністи, живо нагадує совєтську тезу про „громадянську війну” в Україні в рр. 1917-20, коли-то мовляв „нарід” вирішив прийняти „радянську” систему. Але й нема сумніву, що режим у Сайгоні так само підсилював „в'єтконг”, як Денікін підсилював большевиків в Україні.

Однаково у Кореї, як й у В'єтнамі, обидва тодішні американські президенти зробили поважні помилки. През. Труман відкликав із командування генерала МекАртура, обурений на його публічне критикування наказів, що виходили з Вашингтону, між ними — критикування заборони переступати кордонну річку Ялу у Північній Кореї та вмаршувати до Манджурії, чи пак знищити летунством манджурський промисл. Таким чином през. Труман унеможливив здобути воєнну перемогу над Північною Кореєю і Комуністичним Китаєм, так само, як през. Джансон від самого початку проголосив тезу щодо „обмежених цілей з обмеженими засобами” у В'єтнамській війні, виразно заявивши, що Америка не має наміру знищити комуністичний режим у Північному В'єтнамі. Великою помилкою през. Джансона було перекидання до Південного В'єтнаму американських військ малими частинами впродовж довшого часу, чим „привичаював” Північний В'єтнам і В'єтконг до щораз посилюваних воєнних дій та уможлилював їм пристосуватись до зміненої ситуації. През. Джансон покликався також на двопартійну політику супроти В'єтнаму, вибравши на амбасадора ЗСА у Південному В'єтнамі видатного республіканського політика-дипломата Генрі Кебота Ладжа та зберігаючи добрі зв'язки з

лідером республіканської меншости в Сенаті Евереттом Дірксеном. Але американські партії мають у своїх рядах індивідуалістів, які керуються власними поглядами, а не обов'язком партійної дисципліни, якої в американському політичному житті — нема. Ото ж постала така парадоксальна ситуація, що през. Джансон мав більшу підтримку від республіканців, як своїх однопартійних демократів. Найбільшим противником політики през. Джансона супроти В'єтнаму був голова сенатської Комісії для закордонних справ В. Дж. Фулбрайт. У Демократичній партії повстав на тлі В'єтнамської війни фактичний, хоч не формальний розкол, а неперебірлива критика збоку демократів ліберального партійного крила — конгресменів, сенаторів, професорів — особливо таких елітарних університетів, як Принстонський і Гарвардський, та публіцистів знаходила широкий розголос, бо до того опозиційно-критичного табору належали поважні газети й журнали ліберального напрямку, з „Нью Йорк Таймсом” і „Вашингтон Постом” у провіді.

Власне той розгاردіаш в Демократичній партії був головною причиною, чому Линдон Б. Джансон вирікся дальшої політичної кар'єри і не захотів більше кандидувати. Річард Ніксон завдячує свою, зрештою здобуту мінімальною більшістю голосів, перемогу також, як Д. Д. Айзенгавер, переконанню американських виборців, що він, а не Джансон, ані не Гюберт Гомфрі, віцепрезидент Джансона, матиме кращі кваліфікації і шанси — довести до миру у В'єтнамі. Гомфрі, мовляв, „обтяжений” в'єтнамськими гріхами Уряду, до якого він сам належав, а Ніксон матиме більшу свободу рухів. Загально сподівалися, що Ніксон піде слідами Айзенгавера і ще перед інавгурацією полетить до В'єтнаму та прийме переломові рішення у В'єтнамській справі. Було теж чимало таких, які припускали, що Ніксон поставить ультиматум Північному В'єтнамові, подібно, як це зробив Айзенгавер з Північною Кореєю і, у випадку відкинення того ультиматуму, поведе війну, керуючись єдиним правильним у всіх війнах критерієм: кончею знищити ворога, виграти війну. Всі ці здогади виявились фальшивими. Ніксон продовжує тактику „терпеливості” супроти комуністів на безплідній Паризькій конференції, стратегію „війни з обмеженими цілями й обмеженими засобами” та заспокоює американську громадську думку, міжнародний світ і комуністів — заявами про добру волю й миролюбність Америки.

В одному й дуже сутньому пункті Ніксон значно відхилився від політики Джансона: ко-

ли Джансон вів В'єтнамську війну майже виключно американськими збройними силами і тримав південно-в'єтнамські війська на нижчому рівні, не довіряючи їм і не даючи їм однакової з американцями зброї, Ніксон і його секретар оборони Мелвін Лерд почали прискіпшеним темпом „підтягати” південно-в'єтнамське військо, збільшивши також натиск на уряд у Сайгоні, щоб той повів дійсну боротьбу проти інфляції та проти загального хабарництва. Щодо політичної сторінки — під натиском збоку Вашингтону південно-в'єтнамський президент погодився на безпосередні розмови з підпільно-революційним комуністичним В'єтконгом. Зате він рішуче відмовився від концепції коаліційного уряду з комуністами, знаючи, що такий уряд був би тільки перехідною стадією до повної комунізації країни, з кривавими розрахунками з найвидатнішими антикомуністами.

Покищо маємо таку ситуацію, що Ніксон відкликає перших 25.000 американських воїнів із В'єтнаму, але до кінця цього року має вернутися відтіль 70.000. Не відомо, чи це дійсно спонукуватиме Північний В'єтнам й собі відкликати частину своїх військ і послабити бойові дії, чи, навпаки, використати ситуацію й посилити наступ, або приготувати його на час, коли ЗСА відкаличуть з В'єтнаму бодай половину своєї півмільйонної армії. Не відгукнулися комуністи й на заклик безпосеред-

ніх ділових переговорів, а розголосили створення підпільного „коаліційного” уряду, з комуністами і ніби не-комуністами, противниками теперішнього режиму у Сайгоні. Паризька конференція стоїть на мертвому місці. Ніксон ніби далі „терпеливий” супроти комуністів, а американський нарід терпеливий супроти Ніксона з його В'єтнамською політикою. Треба припускати, що така гра на зволікання, з вірою, що таки прийде до компромісу на базі вільних виборів у Південному В'єтнамі, і що ЗСА зможуть „з гонором” вийти з В'єтнамської халепи, треба припускати, що ця гра не триватиме вічно. Треба теж припускати, що Річард Ніксон і його найближчі дорадники не погодяться на те, щоб задля „святого спокою”, задля замирення, прийняти таку розв'язку, яка в практиці відкрила б двері до ступеню, але невідхильного опанування комуністів у Південному В'єтнамі та, згодом, у Південній Азії. До такої „розв'язки” пруть американські ліберали. Гостра промова Ніксона 4 червня ц. р. проти „неоізоляціоністів” пригадала, що Річард Ніксон — це непохитний ворог комунізму, свідомий загрози збоку однаково Москви, як і Пекінгу, та свідомий керівної ролі Америки в обороні волі проти комуністичної агресії. Американський президент, який зиголосив таку промову на адресу лібералів — типу сенатора Фулбрайта — не може у своїй практичній політиці піти їхніми слідами.

ПЕРЕДОВА З „ТРИЗУБА”, ПАРИЖ, 6-ГО БЕРЕЗНЯ 1932 Р.

Від Редакції:

Уміщуємо передрук із Париж-„Тризуба” за 1932 рік статей і хроніки, що так багата звідомленнями про події, які відбувалися в Україні й у вільному світі, де перебувала перша українська еміграція зі своїм Урядом УНР, та про всебічну культурну працю тієї еміграції, культ якої заслуговує найбільшої уваги бути зразком для еміграції з 1945 року на сьогоднішній день.

Доводиться повернутися до теми, яку ми порушували минулого разу, — про новий адміністративний розподіл України. Читальники пам'ятають добре, що по-за тими генерал-губернаторствами, чи то пак областями, на які для своєї вигоди поділила окупаційна влада окуповану країну, крім Молдавської автономної республіки, яка повинна існувати, щоб бути постійно загрозою для Румунії, залишився ще і Донецький басейн, що його „безпосереднє підпорядковано центрові”. Ті, хто стежить

за життям і відносинами на безмежних просторах, поневолених Москвою, добре знають і саму структуру чужої влади на Україні і ті норми, в які живосилом вкладають переможці економічне життя на нашій батьківщині, і ті відносини метрополії і колонії, які встановилися між Москвою і завойованим краєм. Через всю історію взаємовідносин Москви і України на економічному ґрунті за новішу добу червоною ниткою переходить виразно назначене прямування окупанта підпорядкувати собі безпосереднє всі життєві ресурси народнього господарства України.

Не зважаючи на розкішно розмальовану вісіску „Українська Соціалістична Соціалістична Республіка”, Москва вже од давнього часу наклала свою тяжку лапу на головні галузі промисловості на Україні і керує ними безпосереднє з „центру”. Централізація, надто в цій сфері, меж не знає і все скеровано на те, щоб по змозі більше висмоктати живих соків з при-

родних багатств нашої землі та повернути їх на службу червоному московському імперіалізму.

Спинаючися на тому факті, що по-за областями залишився у безпосередній підлеглості „центрові” Донецький басейн, ми зазначили, що цей виняток вже сам по собі характерний. Він ще раз підкреслював, що економічними ресурсами України розпоряджаються не Харків, а Москва.

Останніми днями газети принесли нове підтвердження того. Московська влада ухвалила будувати „надмагістраль Москва—Донбас”. Проект цей виник ще давніше і свого часу ми зазначили, куди його скеровано. Оновлення проекту збудування „надмагістралі Москва—Донбас” і конкретні заходи до його переведення в життя, та ще неймовірно швидким темпом, зайвий раз виявляють, як цупко Москва тримається за те, чим багата Україна. Найголовніше завдання нової „надмагістралі” це — ще міцніше прив'язати Донецький басейн до Москви, полегшити приплив до нього московського робітника та вивіз з нього на потреби центру вугілля і заліза.

Московський спрут, який неочисленими відногами облуптав нашу нещасну землю і смокче з неї живі сили, хоче здавити в своїх смертельних обіймах саме серце життєвої енергії українського промислу.

Твердо віримо, що з тим йому не пощастить. Хоч, безперечно, нові заходи окупаційної влади, як що вони здійсняться, можуть утруднити процес визволення України і зробити боротьбу за нашу державність іще кривавішою.

З березнем нового стилю зв'язані у нас дати традиційних роковин Шевченківських, які об'єднують не тільки всю еміграцію, що їх святкує урочисто, але й увесь український народ, позбавлений поки-що можливості вшанувати, як то він звик раніше, прилюдно, свого великого поета і пророка.

Та на березень цього року поруч з цими роковинами, які увійшли глибоко в культурне життя українське, припадають і роковини інші, що мають глибокий зміст і велику вагу політичну.

На 20-го березня цього року припадає 300-ліття того дня, коли в селі Мазепинцях коло Білої Церкви в українській шляхетській родині Мазепи-Колединських народився син Іван, що йому судила доля стати великим гетьманом України, щедрим меценатом і протектором нашої церкви і школи, що з його іменем зв'язані пишні розцвіти української культури

і величчя епопея кривавої боротьби нашого народу за свою державність.

Народився той, що з його іменем зв'язана ціла епоха нашої історії — трагічна і слава; народився той, що його іменем охрещено весь новітній український політичний рух, змагання наші за самостійність.

В цьому числі містимо ми звістки з Франції та Чехії про підготування до вшанування пам'яті великого гетьмана в день його народин. Певні ми, що готується до того і українська еміграція по інших країнах.

Народившись в серці України, великий гетьман помер за її межами на чужині. І доля зв'язала нас, яких так само збройна невдача примусила залишити рідний край, не тільки спільною долею емігранта, але й спільною вірою, спільними надіями. Те, чого не пощастило довершити мазепинцям, те спадає на нас: визволити Україну з неволі і одновити її державність.

Ця єдність настроїв, яка єднає нас, синів ХХ-го віку, незримими нитками з нашими далекими предками з початку віку ХVІІІ-го, які жили тим самим і вмирили за те саме, робить це свято ще глибшим, ще інтимнішим.

І ми певні, що українські емігранти всюди, де вони перебувають, достойно вшанують пам'ять своїх великих попередників.

Париж — „Тризуб” ч. 10, 1932.

КОЛИ НАРОДИВСЯ ГЕТ. ІВАН МАЗЕПА?

З огляду на наближення трьохсотліття народин гетьмана Івана Мазепи, подасмо за „Ділом” (ч. 20 29 січня с. р.) відомості про дату народження великого гетьмана, що їх надрукував в журналі „Життя і Знання” відомий вчений академік М. Возняк.

Наші історики — пише акад. Возняк — не подають докладно дати народження Івана Мазепи. У найновішому життєписі, що його зладив Ілько Борщак та Рене Мартель п. з. „Життя Мазепи” (Віє де Мазеппа) читаємо ось що: „Не знаємо напевно, коли народився Мазепа. Здається, що коло 1640 р.” У своїй популярній „Історії України” пише акад. Михайло Грушевський, що Мазепа „був з української шляхти з Білоцерківщини. Родився коло 1640 р. і хлопцем висланий був на королівський двір” (с. 361). У своїй популярній книзі „Історія України-Русі” пішов Микола Аркас за Федором Уманцем, коли писав таке: „Якого саме року родився Іван, напевне не знаємо; по одних джерелах — це було у 1629 році, по других далеко пізніш: у 1644, але, здається, ближче буде до правди перше” (с. 287).

Рік 1629, як дата народження Мазепи, похо-

дить від власника архиву князів Вишневецьких, графа Брюель-Плятера, що крім того мав зв'язки з іншими польськими пласниками давніших архівів. Подавши цю звістку, зазначив Микола Костомар'ів про неї, що вона „не затверджена ніякими сучасними звістками, не згоджується з шведськими звістками тих сучасників, що близько бачили й знали Мазепу в 1708 році; вони кажуть, що тоді він мав 64 роки, тоді як йому повинно було бути 79 років, якби він родився 1929 року. Зовсім може бути, що обидві звістки не так то певні". (Мазепа, Львів, 1895, с. 1).

Пізніший життєписець Мазепи Уманець писав із приводу року його народження ось що: „Ріжко говорять про рік народження гетьмана. Одні вказують 1644, інші 1629. На думку одних — він залюбився в Мотрі Кочубейні маючи сімдесят п'ять літ, на думку інших — тільки шістьдесят. Факти дають зовсім означену відповідь.

„У 1659 році, на поручення Яна Казимира, Мазепа їде до гетьмана Виговського, в найближчому — до Юрія Хмельницького: на початку 1663 він з'являється до гетьмана Тетері з важним порученням — передати війську гетьманські клейноди. Молодих дипломатів можна було акредитувати при дворі Медічі, Марії Стюарт і Єлисавети, але не в таборі ворохобних козаків. Припускаючи, що в 1663 році було Мазепі найменше літ тридцять, він родився не пізніше 1633 року. (Гетьман Мазепа, сс. 10-11). На підставі подібних припущень прийшов Уманець до думки, що Мазепа „народився в 1629 р. або дещо пізніше”.

Якщо Уманець був би пильніше розглянувся в літературі про Мазепу, було б стало йому в невеликій пригоді посмертне видання писань Тимка Падури у Львові з 1874 р. п. з. „Письма Тимка Падурри”, де між чотирма польськими нарисами Падури з української історії є також нарис про Івана Мазепу. Про мелодію роки Мазепи читаємо в цьому нарисі ось що: „Гетьман військ задніпрянських козаків Іван Мазепа народився 20 березня 1932 року в місті Білій Церкві на Київщині (на Україні), учився в єзуїтів у Полоцьку коштом кн. Дмитра Вишневецького, білоцерківського старости; київський єпископ Лещинський поручив його Янові Казимирові й разом із Мартином Концьким вислано його до Голляндії удосконалюватися в артилерійському ділі. Будучи джурою при королі по поверненні до краю, мав прикру пригоду з Яном Хризостомом Паском” (с. 325).

Як зазначено в другій нотці до нарису, в паперах спадкоємців по краківському каштелянові Мартині Концькому є виразна згадка

про те, що Мазепа їздив учитися за кордон на кошт Яна Казимира, а з фонду, що його записав краківський академії Вартоломей Новодворський. А що-до дати народження Мазепи — зазначено в першій нотці до нарису, що вона взята з такої польської записки на поєзуїтському молитовнику крем'янецького манастиря: „Іван Адам Мазепа, польський шляхтич, народився дня 20 березня 1632 р. в Білій Церкві; учився в єзуїтів у Полоцьку коштом кн. Дмитра Вишневецького, білоцерківського старости. Київський єпископ Лещинський впровадив його до двору Яна Казимира й він був джурою та довереним при королі. Став гетьманом на Задніпров'ї 1687 р. й був у великих ласках у московського царя Петра. Змолodu заприятелений з домами Лещинських і Вишневецьких, злучився з королем Станіславом Лещинським проти Москви; підніс повстання з 40 тисячами козаків. По полтавській битві вийшов із Карлом XII до Молдавії. Умер від трути, яку подав йому під грек, і поховано його в Бендерах” (с. 413).

З рукопису Бібліотеки Оссолінських ч. 1935 (том 1, 160 аб) довідуємося, звідки роздобув Падура рукописну записку з поєзуїтського молитовника, а саме з нотаток Альойзія Осінського, „Віскупа Оліського”. Це останнє настільки недокладне, що в дійсності Осінський став у 1831 р. тільки олицьким пралатом. Про широкі наукові інтереси Осінського свідчать рукописи, що лишилися по його смерті в числі 102 томів.

Париж — „Тризуб” ч. 10, 1932.

З ПРЕСИ

Невдача останнього етапу наших визвольних змагань, в наслідок якої опинилися ми на чужині, примусила українську еміграцію багато думати над її причинами. Вияснити їх й прагнув собі кожен з нас не тільки з історичного інтересу до минулого, а й з чисто практичних мотивів: щоб уникнути надалі помилок, щоб вияснити собі ті шляхи, якими ми маємо йти далі. Багато на цю тему говорилось й писалось.

Вельми оригінально підходить до справи орган новітніх „націоналістів” — „Український Голос” (Перемишль, ч. 2-625). В друкованих там подорожніх враженнях галицького туриста: „З подорожнього записника” автор описує по-між іншими Неаполь, і говорить таке про гостинницю, де він опинився:

„Пансіон — нічого собі, міс Бейкер (господиня) можна продати в антикварні, але за те заслуговує вповні на увагу

її льокай „майор домус”: аристократична стаття, бакенбарди а ля Франц-Йосип, погляд і рухи жерця Ізиди, одним словом — шик! Як би хоч один з наших політиків визвольної доби так презентувався, як цей льокай, мали б ми державу!”

Так і написано. Подавши таку глибоку думку, автор боїться, щоб часом її не взяли не поважно, і натискує:

„Це не сміх, а тверда правда”, бо, мовляв,

„світ числиться виключно з тими, які можуть знанням зовнішніх форм комусь заімпонувати”.

Хоч зовнішня пристойність в одязі і вигляді — це азбука громадського життя, що її давно всі в Європі засвоїли, та проте самих тільки зовнішніх форм, що їх зразком являється отой льокай з неаполітанського пансіону, — замало, щоб тому світові заімпонувати.

Видно, що наші „націоналісти” иншої думки. В кожному разі маємо цікаву спробу виправ на полі історії та пікантний причинок до ідеології новітнього „націоналізму”.

„Йоурнал дес Натіонс” (Женева) з 12 лютого с. р., обговорюючи справу конференції обеззброєння і зокрема трактуючи промову Літвінова на конференції, зауважує:

„Дуже шкода, що представники України, Грузії та Азербейджану, завойованих збройно і анексованих ССРСР, не можуть бути членами конференції і сказати нам з височини трибуни про ці твердження”. себ-то про твердження Літвінова про московсько-більшевицьке миролюбство.

Вірна своєму тому погляду, названа газета в слідуючому ж числі містить майже дословно ноту уряду УНР до конференції, подану проф. О. Шульгиним, виділюючи ті місця ноти, які особливо рел’єфно з’ясовують характер большевицького миролюбства.

Коли не конференція, то у всякім разі публічна опінія починає вже відчувати, що української справи, ніяк не можна вже замовчати й оминати більше, коли розглядають питання європейського значіння.

Останнім часом в російських колах багато уваги присвячують Далеко-східньому конфліктові та питанню про організацію в Манджурії буферної держави. Цими днями відбувся в Парижі доклад П. Мілюкова „Дальневосточный конфликт и Россия”. „Посл. Новости” ч.

3996 з 1. III. с. р. подають короткий звіт з того докладу, який проводить російської ліберальної еміграції

„закінчив побажанням, щоб совітська Росія виявила себе „досить потужною, щоб охоронити інтереси Росії”.

Газета обіцяє подати і докладний звіт з тих зборів, але з нас досить і того. Принаймні виразно видно, з ким маємо діло і на чьому боці Мілюков та його однодумці в можливіму конфлікті совітів з їхніми сусідами: „інтереси Росії” об’єднують російську еміграцію і большевиків. Це треба завжди пам’ятати нашим землякам. А колишнього міністра Тимчасового Правительствa слід привітати з остаточним „самоозначенням”.

Париж — „Тризуб” ч. 10, 1932.

З ХРОНІКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції. — Святкування 300 ліття уродина гетьмана Івана Мазепи в Парижі. Т-во б. Вояків Армії УНР у Франції діяльно готуються до 20-го березня, щоб достойно вшанувати пам’ять великого гетьмана в день 300-ліття його народин. Спільними силами мають впорядити урочисте зібрання 19-го, а 20-го, в неділю, в Українській Православній Церкві має відбутися урочиста Служба Божа, а по ній панахида по незабутньому гетьманові та всім мазепинцям.

— Зміни в редакції „Тризуба”. З огляду на те, що праця в Товаристві б. Вояків все ширше розвивається і набуває все більшої ваги, а разом з тим вимагає все більшого часу, п. М. Ковальський, секретар редакції „Тризуба” з самого його початку, перестав виконувати обов’язки секретаря редакції. Його місце заступив теж давній і близький співробітник „Тризуба” п. С. Нечай.

У Польщі. — З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 19 лютого б. р. відбулися чергові збори економічного семінару при У. Н. І., на яких інж. О. Чубенко зачитав свій доклад „Стан професійної освіти на Україні до реформи 1929-30 рр.” Доклад цей був корефератом до докладу інж. В. Яновського: „Технично-робітничі кадри УССР та їх побутово-матеріальний стан”, зачитаного на попередньому засіданні семінару. О. Чубенко в своєму докладі використав дані статистики освіти на Україні, одночасно проводячи порівняння з станом професійної освіти по інших країнах, як Польща і Чехословаччина. Доклад ствердив, що кількісна проблема кадрів не сто-

їть так гостро у большевиків, як про це голосити щоденна большевицька преса. Шкільна мережа розбудована в задовольняючий спосіб і випущені з цих шкіл професійні робітники могли би задовольнити потреби українського народного господарства. Інша справа, що умови большевицького режиму приводять до того, що фахівці і не хочуть, і не можуть працювати так, як працюють фахівці в західноєвропейських країнах. Далі докладчик підкреслює зріст української стихії, яка потроху заповнює профшколи.

В дискусіях, що розвинулися після доповіді, брали участь проф. І. Шовгенів, д-р О. Питель, інж. В. Яновський, М. Ковальський, Г. Малевич та інж. Є. Гловінський.

— Академія на честь Леона Васілевського. 16 лютого с. р. у великій салі Товариства Техніків у Варшаві відбулася урочиста академія, яку влаштував „Прометей” для вшанування 40-літньої політичної й громадської діяльності пана Леона Васілевського.

Артистично удекорована саля заповнилася не лише великою кількістю представників об'єднаних в „Прометей” народів, але й представниками польської суспільності, серед яких не бракувало видатних громадських і політичних діячів, послів, сенаторів та представників науки і преси.

Місце за президіальним столом зайняли представники народів, що входять до „Прометею”, з головою — проф. Р. Смаль-Стоцьким на чолі. Перед розпочаттям академії представники „прометеївської” молоді урочисто впровадили на сцену ювілята, якого присутні привітали довгими оваційними оплесками.

Академію розпочав проф. Р. Смаль-Стоцький коротким, зверненим до ювілята, словом. Далі йшов спів Українського Національного Хору ім. М. Лисенка і реферат д-ра М. Ковальського, в якому він схаактеризував 40-літню політичну й громадську працю ювілята, переходячи від одного до другого її етапу і підкреслюючи в ній ті моменти, які зробили його приятелем поневолених Москвою народів.

Потім хор виконує „Прометей” і слово забирає ювілят. Зворушеним голосом дякує він за вирази симпатій, пригадує де-які моменти з передреволюційної доби, коли сама думка про повалення царату і зв'язане з ним визволення свого народу здавалось чимсь сміливим. А, однак, сталося... Від цього переходить ювілят до сучасності тих народів, що ще не вибороли собі державної незалежності, і словами Шевченка звертається до них і каже „Борітеся — поборете!”.

Знову оваційні оплески, хор виконує низку українських пісень. Закриваючи академію,

проф. Р. Смаль-Стоцький звертається знову до ювілята і від імені „Прометею” дарує йому оправлений в позолочену раму образ, який на золотому тлі представляє державні герби всіх поневолених Москвою народів.

— Річний з'їзд організації партії Р.-Д. в Польщі відбувся 21-го лютого б. р. у Варшаві. Крім членів партії, що перебувають у самій столиці, на з'їзд прийшли і члени партії з провінції — з Лодзя та Берестя. З'їзд заслухав звіт уступаючої президії організації і доклад інженера Д. Ліницького „Завдання партії на еміграції”. Обрано нову президію в складі: голови — інж. Є. Гловінського, членів В. Завадської, інж. Д. Бакевич-Щуровського і інж. Г. Скубія. На конференцію членів Ц. К. партії, що має відбутися 25-го березня б. р. в Празі чеській, обрано делегатами: проф. О. Лотоцького та інж. Є. Гловінського.

В Чехословаччині. — Український Історичний Кабінет у Празі під керівництвом проф. д-ра Яна Славіка. В 1931 р. до Українського Історичного Кабінету поступило в дар од редакцій, видавництв, різних інституцій та поодиноких осіб: книг — 641 томів, журналів — 166 назв, 2059 примірників, газет — 235 назв, 330 збірок, 9714 одиниць, крім того — документів коло 7000 аркушів, рукописів — 21, фотографій та ілюстрацій — 20, портретів — 2, грошових знаків — 309. Пресу систематично надсилали в дар 137 редакцій. Всім жертводавцям Історичний Кабінет складає щирі подяки. Поіменний список жертводавців, яких було 93 (в тому числі майже всі українські наукові інституції), і окремо список редакцій опубліковано в бюлетені кабінету ч. 1 за 1932.

Поруч із надісланими матеріалами кабінет одержав од різних українських інституцій і поодиноких осіб багато листів, у яких висловлені щирі побажання успіху кабінетові в його праці та щоб ця праця кабінету спричинилася і до поширення необхідних в Європі точних інформацій про Україну.

На протязі 1931 р. Історичний Кабінет мав 118 відвідин як українських, так і чужомовних дослідників, які користувалися для своєї роботи матеріалами кабінету. Крім того, кабінет одвідало кілька визначних гостей, зокрема міністр народної освіти ЧСР д-р Дерер. Було кілька відвідин і з по-за ЧСР.

Український Історичний Кабінет у Празі утворено в кінці 1930 р. при близькій участі чеських учених та діячів на ниві взаємного культурного пізнання слов'ян. Утворення цієї інституції в Європі, а до того ще в такому культурному осередку, як Прага, самозрозуміло, для української справи є дуже корисним. Вже одно те, що чужоземні дослідники, які

працюють над історією України, можуть користуватися в Кабінеті матеріалами з українських перводжерел та, на підставі виготовлених в кабінеті спеціальних картотек, легко орієнтуватися в джерелах української історичної літератури. Крім того, слід зазначити також, що, на підставі української біжучої преси, кабінет складає місячні огляди українського життя. Бажаємо, щоби в Історичному Кабінеті було зібрано справді все, що з того чи іншого боку освітлює життя українського народу.

Історичний Кабінет випустив заклик до українського громадянства про дальшу надсилку і в 1932 р. матеріалів: книг, журналів, газет, документів, фотографій то-що. Зокрема кабінет просить про надсилку українських газет за минулий час, навіть і подиноких чисел, які потрібні для бібліографічного опрацювання вміщеного в них матеріалу. Матеріали кабінет збирає лише в дар. Можна передавати до кабінету матеріали і для тимчасового переховання на різних умовах: з правом користування тими матеріалами, чи хоронення їх в цілковитій тайні й т. д.

— Установчі збори „Української Спілки Івана Мазепи („УСІМ“) у Празі. 28-го січня б. р. в салі „Народньої Каварні“ у Празі відбулися Установчі Збори „УСІМ“. Після змістовної промови д-ра В. Королева-Старого приступлено до виборів президії зборів. На голову було обрано найстаршого віком, заслуженого громадянина д-ра Л. Кобилянського, а на секретаря О. Козловського. Було заслухано статут „УСІМ“, затверджено список членів-фундаторів та намічено план роботи. До Управи Т-ва одностайно було обрано таких українських громадян: на голову — д-ра В. Королева-Старого, заст. голови — д-ра В. Орелецького, секретаря — д-ра інж. Х. Кононенкову, скарбника — д-ра В. Наливайка, членів — доц. інж. В. Іваниса, В. Самойловича, заступників — д-ра Ю. Добриловського та доц. А. Чернявського; ревізорів — лект. В. Приходька та О. Козловського.

Управа „УСІМ“ постановила в першу чергу упорядкувати та достойно відсвяткувати 300-літній ювілей з дня народження Івана Мазепи, що припадає на 20-те березня б. р. На цей саме день припадає і відкриття Українського Наукового З'їзду в Празі. Роблять заходи, щоб це свято пройшло, як найкраще. Обрано спеціальну Комісію, яка вже й приступила до праці та намітила такий програм свята: панатика, святочні збори, академія-концерт. Комісії (філії) „УСІМ“, що розкидані по інших

місцях Чехословаччини, завізвані також відсвяткувати цей день.

— 20-ліття Українського Пласту.

З огляду на наближення 20-ліття Українського Пласту, ще раз повторюємо заклик Команди СУПЕ.

Святкування 20-ліття Українського Пласту відбудеться в Празі (Чехословаччина) 13 березня 1932 року. Свято уряджує Команда СУПЕ. Мета свята—кинути думкою на вже пройдений шлях трудів і успіхів, віддати пошану й признання першим організаторам і провідникам Українського скавтингу, об'єднати новим зв'язком нашу пластову молодь та прихильників Укр. Пласту, щоб з'єднаними силами йти далі.

Програм свята: 1. Академія — пластовий гімн, святочні промови, привітання, національний гімн. 2. Пластові розваги та виступи. 3. Виставка.: „Український Пласт дома і на чужині“ — матеріали з життя й розвитку укр. скавтингу, як ст: різні друки й видання, фотографії (пластові вироби, табори, змагання, мандрівки, з'їзди, (Джемборі), зв'язки з чужиною т. ин. (всі матеріали з виставки, що їх не треба буде повертати власникам, лишаться як основа Музею Українського Пласту на еміграції).

Команда видасть на свято одноднівку „Ветунай у Пласт“. Ювілесві присвячено також нове число пластового органу „Молодого Життя“, що виходить тепер на еміграції.

Мистецькі ювілейні значки (на взірць поштових марок) „20-ліття Українського Пласту 1911-1931“, праці проф. Р. Лісовського, вийшли вже третім накладом (два попередні накладу протягом кількох місяців вичерпано цілком).

Листи, привітання, матеріали для виставки, датки на влаштування свята й на організаційну дальшу працю Українського Пласту, а так само замовлення на ювілейні та на всі інші видання Пласту слати на дресу:

За Команду СУПЕ:

Євген Вировий, Комендант.

Данило Козіцький, референт діяльності.

Наталка Кучерявенко, за секретаріат.

СПЛАЧУЙТЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДАТОК
„22 СІЧНЯ“!

ДОПОМОЖІТЬ ДЦ УНР ДОСТОЙНО
РЕПРЕЗЕНТУВАТИ УКРАЇНУ
ТА ПРОВАДИТИ БОРІТЬБУ
ЗА ЇЇ ВИЗВОЛЕННЯ!

ВІД КОНОТОПУ ДО ПОЛТАВИ

У цьому році, 10 липня, минуло 260 років, коли під Полтавою відбулася битва між союзними — українсько-шведськими — і московськими військами.

Було це 1709 р. Гриміли гармати, ядра димові взривались, вириваючи зі зімкнутих рядів піхоти прогалини живих рухомих стін. Атаки змінювалися атаками. Димом вкрилось полтавське поле. Зойки розшматованих вояцьких тіл, крик і команди начальників, рев гармат — все злилося в один безперервний гул. На флангах кіннота схрещувала свої шаблі. Атака за атакою... Стогнала українська земля. Кошовий Кость Гордієнко посилав в атаку запорозькі полки.

На стороні московського фронту діяли полки полк. Семена Палія, недавно поверненого зі Сибіру Петром І. І цей хвастовський полковник Палій не єднав з гетьманом Іваном Мазепою. Він був „союзником” Петра І, — цього демона „царя-антихриста”, ката, убивника власного сина, розпусного варвара і гвалтивника церкви. І проклятий московським народом — старовірами — демоном літав він між рядами своїх бригад, кидаючи їх в атаку проти шведської піхоти, сили якої у самий розгар бою вже підупадали. Хоч ранений у ногу, на носилках — двадцятисемилітній — король шведів Карло XII з'явився на полі бою. Його генерали, напружуючи всі сили, відбивали лобові атаки московських військ. І лише ранена нога не дала можливості Карлові XII проявити свій демонізм на полі бою. Його демонізм був знаний всій Європі. Знав його, як демона, і Петро І з 1700 р., коли Карло XII на чолі 8.000 армії розбив 40.000 армію Петра І під Нарвою. Під дубом креслятим недалеко від поля бою сидів старий наш гетьман І. Мазепа, що найменше семидесятилітній старець. Осаули його подавали йому повідомлення про хід бойовища. Серце щиміло, потом обливалось чоло. Лише живі очі сумно здивлялися у димний туман на полі бою. Вій громом носився у повітрі.

І сталося те, що майже паралізувало розсудний розум гетьмана: перемога Петра І, якого він добре знав, вірно йому служив на початку його царювання.

Для нього безсумніву це була катастрофа, катастрофа українського полководця, катастрофа гетьманату.

Розбиті полки союзної армії відступили поспішно до Дніпра. Запорожці знали місце переправи. Багрові останні промені липневого

сонця зустріли гет. І. Мазепу і Карла XII на сумному березі Дніпра. Тяжкий був шлях (400 км.) до Бендер за Дністром — турецького кордону.

Сталося непередбачене розумовими калькуляціями політики старого гетьмана. Чисто-воєнне заскочення, заскочення трагічне і неunikнене під Полтавою.

Всім серцем, душею відчуваємо ми й сьогодні весь трагізм душі гетьмана, його штабу та запорожців. Бо той трагізм повторний відчуваємо ми з 1920 р., коли відступали з України під проводом головного отамана Симона Петлюри. Носимо його в душі, як душевний біль, якого позбавимось тоді, коли українська нація знову приверне свою державність. З печаттю цього державного і національного трагізму перебуваємо ми на чужині, перебуває вся Україна під московською окупацією. З цим сумним знаком нашої печаті ми є представлені перед світом народів, світом їхніх держав. І тут нам напоміч стояв і стоїть наш розум, як остання наша зброя, елемент нашого національного й державного духа, якого ніяка сила не встані нам відібрати. Цей наш розум є шпагою від Полтави до Вашингтону. Ця шпага знаходиться в суверенних українських руках.

Наш розум, не дуже любий серцем, остро пронижує полтавську баталію. Два демони скаженої енергії, Петро І мав 37 років, Карло XII — 27 років, а гетьман Мазепа повних 70, після дев'ятилітньої перерви, стали до бою, але не під Нарвою на півночі, а під Полтавою, на українській землі. Під Полтавою відбувся остаточний фінал збройної боротьби Польщі зі Швецією, і Української Держави-Гетьманату та Швеції з Московією Петра І.

Полтавська перемога Петра І — це переломова подія не лише у періоді гетьманату нашої квазі-державної історії, але й загрозлива подія для всієї Європи.

Для зрозуміння полтавської перемоги переведемо стрілку історичного годинника на сто років назад.

Початком періоду боротьби на Сході Європи був виступ гет. Богдана Хмельницького проти Польщі в 1648 р. Від цього часу Схід Європи перетворився в киплячий котел.

Польща була тоді центром східної політики. Вона мала тоді 40.000 армію кінноти. Удар гет. Богдана Хмельницького був настільки сильний, що захитав Польщею до самих основ її існування. Загроза її була майже катастрофальна. Особливою загрозою для Польщі

був союз гет. Б. Хмельницького з Москвою в 1654 р. Українсько-Московська коаліція проти Польщі виставила Австрію — Фердинанта III цесаря Австрії. Як відомо, вже від Вестфальського мирного договору (1648), шведи були великими ворогами Габсбургів. Успішні війни українсько-московських військ (1654-1655) з Польщею заохотили шведського короля Карла X Густава виповісти війну Польщі. Для цієї мети шведи втягнули і князя семигородського Юрія Ракоція, який радо прийняв пропозицію шведського короля. Для війни з Польщею шведський король запропонував Б. Хмельницькому зірвати з Москвою і приступити до шведсько-семигородської коаліції. Гетьман, будучи розчарований союзом із Москвою, радо погодився на шведську пропозицію і проти волі царя московського почав переговори зі шведським королем. Дипломатичні заходи Густава та шведська інвазія на Польщу поставили її перед повною катастрофою. Польський уряд тепер лише зрозумів, що мир з гет. Б. Хмельницьким є для Польщі рятунком. Отже, вся політика Польщі була звернута на розбиття шведсько-української коаліції. Тому були всі переговори польського уряду зі штабом Б. Хмельницького скеровані на угоду з Україною, щоб вести переговори з Москвою з позиції сили. Рівночасно король польський Ян Казимир вислав розпачливі листи до Відня з проханням про поміч та з проською до цесаря взяти посередництво в польсько-українських переговорах, звертаючи при тому увагу на небезпеку зі сторони шведів для самої Австрії. Зрозуміло, Фердинант III допоміг Польщі дипломатичними заходами проти шведського короля. Він вислав своїх послів до московського царя, щоб намовили його до миру з Польщею. Наслідком переговорів було те, що цар погодився на перемир'я у Вільні (3 листопада 1656 р.) і виповів Швеції війну, побоюючись за свої придбання на Литві. Фердинант III вислав також послів до Чигирини та до кн. Юрія Ракоція. Всі переговори були скеровані на поміч Польщі. Дякуючи цим заходам Відня, скрещувалися події двох ворожих коаліцій: шведсько-українсько-семигородської та польсько-українсько-московської. Центром скрещування політики була Україна. Відень грав роллю посередника. Але головною метою Фердинанта III була його дипломатична поміч Польщі.

Москва була свідком політичної гри великого нашого гетьмана Богдана Хмельницького. Був момент, коли Москва навіть хотіла зріктися союзу з Україною. Вона була розхитана аж до основ: від безперервних бунтів, пала-

цових революцій, дика, брудна, примітивна, але й хижа хижацтвом вічного голодного звіря, все таки вирішила триматись України, бо там був хліб і бджоли. Вовводи й залоги московські на Україні посилювалися.

Перша, шведська коаліція скоро розпалася. Друга, польська коаліція існувала далі, зводячи боротьбу в центр, в Україну. Боротьба була тепер двох сил на Сході Європи: між Польщею і Московщиною. Юрась Хмельниченко, після смерті батька Богдана 8 серпня 1657 р., гетьманував недовго. Наступним гетьманом був обраний Іван Виговський — генеральний писар гет. Хмельницького. Москва була невдоволена. Московські вояводи, що перебували в Україні, розсилали на всі сторони своїх людей підмовляти український народ проти гетьмана. Вперше вони вжили засоби пропаганди (большевицька система), щоб віділити народ від гетьмана й старшин. Демagogія їхня доходила до вершин, подібної демагогії Леніна й Троцького в 1917 р. Дійшло до того, що полтавський полк. Мартин Пушкар і запорозький кошовий Барабаш збройно виступили проти гетьмана. Вони були розбиті вірними полками гетьмана.

Гет. І. Виговський бачив добре зрадливі наміри Москви і від початку свого гетьманування думав виконати завдання, якого не зміг зробити Богдан Хмельницький, — визволити Україну з під московського панування. Союзником у цих намірах гетьмана була лише Польща, якій він не довіряв, але обставини заставили його погодитися на умови між Польщею й Україною, підписані в Гадячі 1658 р. Поляки погодилися, що Україну визнають окремою державою, як Литва при Польщі, і що матиме лише владу короля, та обіцяли вислати свої війська проти Москви.

Тоді 1659 р. Виговський видав заклик до українського народу проти москвинів; пригадав усі кривди, які робили московські вояводи, їхні брехливі обіцянки та ламання їх і знущання московського війська над народом. Запорозьке військо й народ радісно прийняли слова гетьмана. Зібрані всі полки рушили на москалів. Так почалася перша війна України з Московщиною. Під Конотопом, на Чернігівщині, Виговський розгромив московські війська в 1659 р. Московські вояводи та багато війська попали в полон; увесь табір і гармати були здобиччю українського війська. Молодий московський цар Олексій Романов — син Михайла Романова — посипав попільом свою голову. Була то славна й перша перемога України над Московією. Проминуло з того часу 310 років, коли аж тепер лише згадуємо триумф укра-

їнської зброї під Конотопом. Ця битва під Конотопом удостоїлася нарешті появилися у поемі нашої літератури.

Поляки не дотримали умов Гадяцького договору. Вони не вислали свого війська під Конотоп. У коварстві їхнім крилося одне лише бажання, щоб Москва розгромила українські війська Виговського. Але гетьмани польського війська остовбінили, довідавшись про перемогу Виговського. Польське військо знову знущалося над українським народом. Народ почав ремствувати. Гетьман не міг стерпіти і зложив булаву. Поляки обвинувачували його у підбурюванні народу до повстання; його арештували і польський воєнний суд засудив його на смерть. Він був розстріляний поляками в 1664 році. Так згинув гетьман-патріот і дорадник Богдана.

Здавалося б, що Конотоп кинув проєкцію на Полтаву. Але сталося щось інше — якраз навпаки. Перемога була на стороні Петра I. Зла доля Мазепи судила еміграцію у Туреччину, в Бендерах тяжкі моральні муки й смерть.

Повстає питання: як дійшло до трагічної події під Полтавою? Що сталося? Невже не було у Мазепи духа Виговського і великої ініціативи Хмельницького? Відповіддю може бути: так і ні. Тому ми перебуваємо в тенетах різних гіпотез-здогадів, припущень.

Проф. М. Грушевський залишив нам десять томів силових історичних матеріалів; десятитом кінчається на початках гетьманування Виговського. Доба Мазепи й досі є для нас темна. Наші історики не мали спроможности студіювати, вишукувати матеріали в музеях Стокгольму й Царгороду.

Але маємо сумнів, чи ті матеріали відповідають нашому розумінню української державної історії. Увесь період гетьманату нашої історії (1648-1784) — це період руїни, трагізму боротьби розколеного живого тіла нації Дніпром, період боротьби двох сил на Сході Європи: Московії та Польщі. Панами руїни були польські комісари та московські воєводи. Народ духово був розхитаний, здеморалізований, морально занепалий. Суспільний розклад та матеріальне зубоження країни досягав найвищого ступня. Гетьмани змінювались як рукавиці. Мазепа змолоду був свідком тієї доби Руїни. Він мав би бути Великим Ліквідатором тієї доби. Але ним він не був. Він став гетьманом Лівобережної України в 1687 р., маючи у Москві „Малоросійський приказ“, що містився майже рядом із „Питошним приказом“ (поліція, розвідка, терор) Москви.

Від свого „Малоросійського приказу“ (поліцейство) він мав інформації про те, що роби-

лося у столиці Московського Государства. Було йому відомо про скаженню й розпусну енергію молодого Петра — наслідника царівни Софії.

Цей наслідник, після дворічного побуту в Голландії й Англії, в 1698 р. раптом постриг регентку-царицю Софію в черниці (також і власну дружину Авдотію Лопухіну), радикально здушив стрілецькі бунти (сам приймав участь у відрубванні голів стрілецьких старшин), поставив себе царем і — головне — воєни 1699 року оголосив уперше в Московії набір до регулярної армії. Були організовані ним два гвардійські полки: Преображенський і Семіоновський.

Від цього часу Московщина поривала зв'язки з традицією Золотої Орди монголів. Цар Петро I виводив Московію на європейські торі. Ці переміни устрою для Мазепи були трагічною несподіванкою. Він був безсилий змінити свій політичний статус поневолення. Накази Петра I він виконував своїми полками. Але козацька армія залишилася й далі існувати твором степового характеру, в старій системі організації для боротьби з татарськими ордами. Мазепа не мав можливости перевести реформу свого війська до стану регулярної системи. Він був скований московськими воєводами й залогами по містах Лівобережжя.

Петро I за поміччю Нікіти Демидова, коваль, великого майстра виробу зброї, основника збройних фабрик у Калузі, озброїв московську регулярну армію новою зброєю. Ця армія новоозброєна (Меншикова) знищила Батурин в 1708 р. і з'явилася на чолі з Петром I під Полтавою. Система масово зімнутих рядів та удосконалені рушниці й гармати Демидова в руках московських бригад були рішальними чинниками перемоги Петра I. До цього слід додати численну перевагу московської армії над союзною — шведсько-українською. Петро I був непереможним. Для України, після Полтавської події, наступила доба поступового державного замирання. Була вона перетворена на губернії „юга Росії“. Це був кінцевий результат Руїни — періоду гетьманату.

Полтавська катастрофа — це наша друга Калка. Великий князь Мстислав був останнім патріотом-державником епілогу Київської Великодержави в половині XIII ст. Гетьман Мазепа підпротекторатним патріотом-державником епілогу Козацької Доби.

Перший — Мстислав — був п'ятсотлітнією проєкцією на екрані нашої історії аж до Полтави. Другий — Мазепа — був двосотлітнією проєкцією на екрані вже нашої доби. Про ці екрани нашої історії український народ та йо-

го провідники забули. Московський екран царського й ленінського виробу затемнив українські екрани. У цьому є наша історична драма.

„Герой Полтави” осінив усю Європу, яка блудними очима, як загипнотизована, споглядала на новий образ „ханату” Москви під титулом імператора. І вершком цинізму згодом була фраза кол. студента Могіляно-Мазепинської Академії, родом із далекої Архангельщини: „Он Бог твой, Бог твой был, Россия!...” Ця фраза є унаслідувана від Чингізхана Монголії.

Від московського гіпнозу Європа не всилі позбавитись і до сьогоднішнього дня.

Але — горе переможеним! Під пресією цього горя і помер наш гетьман Мазепа. Іронія історії була в тім, що саме йому впав на старечі плечі той нелюдсько-страшний тягар поразки. Він не міг бути Виговським. Для України залишилася одна лише зворотня формула: Від Полтави до Конотопу також один крок. На стратегію цього кроку звернімо всю свою увагу. Початок історичного кроку вже нашої доби зробив Головний Отаман Симон Петлюра — Голова Директорії УНР. Виговський, Мазепа й Петлюра є трагічні володарі трагічної нашої Батьківщини. В цьому історичному трагізмі перебуває вся Україна та ми, її еміграція, у вільному світі.

З російської преси

ПАСХАЛЬНИЙ ХРЕСНИЙ ХІД

Уміщуємо в нашому журналі з малими скороченнями, в перекладі, без наших коментарів, статтю відомого советського письменника А. Солженіцина під вище зазначеним заголовком. Хай кожний читач сам зробить свої висновки.

Редакція

Я не розумію, яка кольорова фотографія вибери нам зі змістом потрібні обличчя і вмістить в один кадр Пасхальний хресний хід Патріаршої Переділкінської Церкви піввіку після революції. Один тільки цей Пасхальний сьогоднішній хід багато дечого пояснив би нам.

За півгодини до благовістя пригороджя Патріаршої Церкви Преображення Господнього мало вигляд товчучки при танцювальній площі далекого бурхливого робітничого поселення.

Дівки в цвітних хустинках і спортових штанах (є й в спідницях), голосисті, ходять по-три, по-п'ять, штовхаються у церкві, в притворі грубо відзиваються до старих жінок і шумно виходять із церкви; кружляють вони навколо церкви, визиваючи викрикують, кличуться здалека і розглядають зелені, рожеві й білі вогники у вікнах та у могилах єпископів і протопресвітерів.

А парубки — здорові й огидні — всі з переможним виглядом (п'ятнадцять-двадцять років), у кепках, кожний десятій п'яний, кожний другий курить та й огидно же курять, приліпивши цигарку на нижню губу. Сизі клубки тютюнового диму в'ються в електричному світлі з церковного подвір'я до пасхального неба в бурхливих нерухомих хмарах.

Плюють вони на асфальт, штовхають один одного, сильно свистять, матюкаються; декількох із апаратами грають танцюльку, хто своїх марух обіймає у самому проході й один від другого тягнуть дівок, когучачи їх розглядають; чекай, щоб не схватились за ножі: спершу кинуться один на одного, а потім на православних.

Вся ця молодь дивиться на старших, як хазяїн на мух. Усе ж таки до ножів не доходить, — три-чотири міліціонери для ока проходжуються то там, то тут. Мат голосно несеться у повітрі від сердечного „руського” розголосу. Міліція любо усміхається підростаючій зміні. Вона не буде виривати зі зубів цигарки: бо це на вулиці, і право не вірити у Бога забезпечено конституцією.

Віруючі, притиснені до огорожі цвинтаря й до церковних стін не виявляють спротиву, а оглядаються, щоб не пихнули їх ножами, або не вимагали від них ручних годинників. Тут, зовні храму, їх, православних, значно менше, як зубоскалої вольниці. Вони перелякані й стиснені гірше, як при татарах. Татари, напевно не насідали так у Світлу Всенішну.

Розбишацтво безкровне, але душевна образа, що в цих губах, скривлених по-блатному, в розговорах наглих, у хохоті, вищупуванні, куренні, плюванні виявлялася вся мерзотність у двох кроках від Страстей Господніх. Ці сопляки прийшли подивитись, як діди творять обряди прадідів.

Між віруючими видно одно-два м'яких жінівських облич. Може хрищені, а може сторонні. Обережно оглядаючись, чекають хрес-

ного ходу також. Жидів ми всі лаємо, жиди безперечно перешкоджають, але оглянутися добре: яких ми „руських” тим часом виростили? Оглянешся — остовбенієш.

Здається, що це не штурмовики 30-их років, коли освячені паски виривали з рук і чортикались. Вони розштовхнули християн, як мішки з соломною, і, лаючи „церковний бізнес”, купили свічки.

Дивно лише одне: всі приїжджі, але знають один одного на ім'я. Як це в них так дружньо сталося?

Дзвін ударив над головами, але удари його якісь бляшані, не повнозвучні, глибокі. Дзвін дзвонить — починається хресний хід. Ревуча молодь навалилась до двору храму: вони спішать, самі не знаючи, чого шукають, на яку сторону стати, відкіль почнеться хресний хід. Запалюють червоні свічки, прикурюють цигарки, товпляться, мов би, чекали початку фокстрота; ще не вистарчало тут пивної крамнички, щоб чубаті здували білу піну на могили.

З паперті зійшло два ділових мужчин і просять молодих товаришів розступитися. Три кроки за ними йде мужчина, напевно церковний титар, зі скляним ліхтарем із свічкою. Він боїться, щоб будівничі нового суспільства не кинулися його бити. Жах передається учасникам ходу.

Дівки в штанях зі свічками, а парубки з цигарками в зубах, у кепках і розтібнутих плащах густо обступили, приглядаючись до цього ходу. За ліхтарем йшло дві хоругви тісно одна до одної зі страхом. За ними йшли п'ять рядів по-двоє старших жінок із товстими свічками і двоє дівчат. Жінки, співаючи, йшли в зімкнутих рядах. Ці жінки не чули лайок зі сторони, не відчували, що церковне подвір'я перетворилося в танцювальну площу.

За жінками йшли у світлих ризах священники й диякони — вісім осіб; вони притискалися один до одного й поспішно проходили. За ними нікого вже не було. І тут заворушилася наша бражка! Штовхаючись, парубки й дівки увійшли до храму подивитися, як будуть „лопи чудакувати”. Чи їхнє завдання й в храмі штовхатися?

Хресний хід без молящих! Хресний хід у кепках, з цигарками! Старі жінки, хрестячись на стороні, говорили між собою, що в цьому році ще добре було, ніякого „фуліганства”. Міліції багато...

Що буде з цих народжених і вирощених головних наших мільйонів? Чого доброго ми чекаємо від нашої будучини?

Воістину: обернуться колинебудь і розтопчуть нас усіх! І тих, хто натравив їх сюди, — також розтопчуть!

А. Солженіцин

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ „РЕПАТРІАНТ”

Багато з нової української еміграції добре пам'ятають роки репатріації на „родіну”. Роки, коли по західній Європі свавільно гуляли численні московсько-большевицькі „місії”, завданням яких було за всяку ціну вирвати всіх тих, які не хотіли повертатися в царство сатани. Ми не були перші з тих, хто мусів покидати рідні землі. Першими українськими політичними емігрантами були наші предки ще на початку 18 століття, після трагічної битви під Полтавою. Найбільш трагічною постаттю тодішньої так званої Мазепинської еміграції був Андрій Войнаровський, небіж та вихованець гетьмана Мазепи, та близький приятель і співробітник Пилипа Орлика.

У вересні 1716 р., в дорозі до Швеції, Войнаровський прибув до Гамбурга. Гамбург тоді був політично-економічним центром. Тут зустрічалися представники багатьох націй, партій, тут наві'язувалися різні знайомства, тут планувалися всякі політичні інтриги. Гамбург — вільне місто — мало тісні взаємини із Швецією і було приязно наставлене до неї в часі

її північної війни з Росією. Це і було причиною, що цар Петро І. прийняв у лютому 1709 році на дипломатичну службу німця Йогана Фредріха Беттінгера, іменувавши його своїм резидентом у Гамбурзі. Одною з перших функцій нового резидента й було „нищити всі шкідливі й безчемні для Росії пасквілі”.

Саме в той час появився в Гамбурзі Войнаровський. Гамбург заговорив про молодого, освіченого й елегантного племінника Мазепи; відновилися спогади про шведсько-український союз проти Москви. Войнаровський зустрів у Гамбурзі багато знайомих. Між ними і давно свою подругу з Дрездену, графиню Кенігсмарк. В салонах графині бувала вся політична еліта Гамбургу. Войнаровський ставши одним з частих гостей графині, наві'язав там близькі зносини з англійським представником Матесоном, настроюючи його відповідно до царя Петра І, який саме тоді перебував зі своїми головними міністрами в Копенгагені.

Взаємини Войнаровського з гістьми графині

Кенігсмарк стали скоро відомі Беттінгеріві, який сповістив про це цареві. На борті царського корабля відбулася таємна нарада з участю князя Василя Долгорукого, посла в Данії, графа Толстого, віцеканцлера Шафірова та інших. Вирішено було схопити Войнаровського силою, використовуючи ситуацію, що Гамбург був надто слабкий, щоб виступити збройно; московське військо стояло в Мекленбурзі на віддалі одного дня маршу від Гамбургу.

4-го вересня, 1716 року Беттінгер дістав доручення схопити силою Войнаровського. За це йому обіцяно побіч платні видавати ще річно до смерті 500 рублів як окреме „жалування”. На допомогу йому цар вислав до Гамбургу сотника гвардії Рум'янцева і кількох старшин. Змовники почали своє злочинське діло. Вони організували собі до помочі велику шпигунську мережу, завданням якої було слідкувати кожного кроку Войнаровського. Нагляд за Войнаровським пішов так далеко, що навіть підкуплено його покоївку, яка доносила на нього особисто до сина Беттінгера. Войнаровський дуже скоро дізнався, що за ним шпигують, але вважав, що оскільки він не був російським підданим, Москалі нічого не можуть йому зробити. Тим часом виявилось, що він хоч і не був підданим царя, і правно не могло йому нічого статися, право поступилося перед шантажем і силою...

12-го жовтня, в білий день, на Войнаровського, який повертався в повозі з обіду у графині Кенігсмарк, напав з 16-ма озброєними людьми Беттінгер, який примусив Войнаровського, як арештованого, їхати до його дому. Там при Войнаровським ставлять варту, складену з московських кіннотчиків. З уваги на те, що Войнаровського ув'язнено в екстериторіальній московській резиденції, гамбургський магістрат не мав туди права вступу. В магістраті відбуто нараду, в наслідок якої навколо московської резиденції-амбасади — було виставлено варту для того, щоб захоплення Войнаровського Москалями викликало обурення серед дипломатичних кіл і тодішньої преси. За винятком пруського представника в Гамбурзі, всі дипломатичні особистості щиро співчували Войнаровському й робили заходи перед своїми урядами, щоб інтерв'ювати в справі його звільнення. „Через інтервенцію трьох міністрів город не дозволяє мене вивести. Таким способом я сподіваюся з Божою поміччю дістати свободу” — писав Войнаровський своїй дружині.

Довідавшись про дипломатичну акцію, цар Петро переслав гамбургському магістратові

гострого листа, погрожуючи, що він сам прийде „у добрій компанії” забрати свого „бунтаря, що командував в Україні трьома полками й дезертирував...”. Отже московський цар намагався за всяку ціну дістати Войнаровського, відрекомендувавши його як дезертира, а не як старшину вільної Козацької Держави. Та Войнаровський не піддався, заявляючи рішуче, що він не царський підданий та що цар не має до нього ніякого права, чим ставив гамбургський магістрат у прикре становище.

5-го грудня 1716 року, з нагоди іменин цариці, цар хотів влаштувати у Гамбурзі велике прийняття. Однак на заваді стояла занадто галаслива справа Войнаровського. Тому цар вирішив її якнайшвидше поладити.

День перед тим прибула в Гамбург гофмайстерка цариці, нібито, щоб підшукати для неї приміщення. Вона негайно відвідала графиню Кенігсмарк і записнула її в тому, що коли Войнаровський добровільно з'явиться в день янгола цариці до царя, то він не дозволить Беттінгеріві вивести арештованого з міста. Цар простить йому все й не буде карати за Полтаву... Графиня щиро повірила, й порадила Войнаровському погодитися на таку розв'язку справи. І Войнаровський дав переконати себе своїй добрій знайомій. Він дозволив магістратові видати його цареві, що й сталося. Дня 5-го грудня, о год. 4-йй ввечері, під охороною гамбургських драгунів у замкненій кареті Войнаровський виїхав в Альтону, звідки вже ніколи не повернувся до Гамбургу.

8-го грудня Войнаровський вже був висланий на допит у Байсенборг головному московську квартиру, де супроти нього застосовано жорстокі тортури... Сім років тримали незломного Войнаровського опісля в Петропавловській фортеці, звідкіля „репатріювали” його на Сибір, де він загинув серед нелюдських катувань та нужди.

Трагедія Войнаровського, це трагедія шляхетної натури, що, не розрахувавши сили московської провокації та підлести, впала її жертвою. „Репатріяція” Войнаровського відбулася понад 200 років тому, а методи і способи московських провокацій та підлих підступів для досягнення своїх цілей до сьогодні не змінилися, лише набрали більшої рафінованості та масового їх застосування.

Трагедія Войнаровського повинна бути наукою для тих, які ще й досі довіряють москалям, вважаючи, що не вони, а якісь, ближче неокреслені, большевики є спричинниками всього лиха на нашій Батьківщині. Український народ вже належно зрозумів хто є його ворогом і саме тому по всій Україні несеться

**ЗУСТРІЧ ВІЦЕПРЕЗИДЕНТА УНР
ПРОФ. М. СТЕПАНЕНКА З УПРАВОЮ
Т-ВА ПРИХИЛЬНИКІВ УНР У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ**

З нагоди виступу проф. Миколи Степаненка, Віцепрезидента Української Народної Республіки в екзилі, зі святковою промовою на Ювілейній Академії 26 січня 1969 р. у Філядельфії для відзначення 50-річчя Акту Соборності, відбулася того ж дня і зустріч із ним Управи Т-ва Прихильників УНР у Філядельфії, головою якого є інж. Павло Лимаренко. Були присутні члени Управи: інж. Євген Корсунь, ред. Микола Вайда, інж. Сергій Єсєвський, інж. Михайло Химич, Федор Корсунь і Семен Лободенко, а також запрошені гості: інж. Іван Данко, ред. Володимир Біляїв і Матвій Суржко. Зустріч відбулася в домі „Самопоміч“.

Голова Т-ва щиро привітав Віцепрезидента в імені усіх членів-прихильників УНР в екзилі. У відповідь Віцепрезидент подякував за щирий привіт, за запрошення на зустріч, а також філядельфійським членам Т-ва Прихильників, що спричинилися до його виступу з промовою на Академії. З признанням висловився про Т-во Прихильників УНР у Філядельфії, яке як у минулому так і тепер є великою опорою для Державного Центру УНР в екзилі.

Далі інформував про діяльність Осередку ДЦ, який знаходиться в Нью Йорку і діє в Північній Америці, про взаємовідносини зі Секретаріатом СКВУ і його складовими частинами—громадськими центрами в окремих країнах, зокрема з УККА в Нью Йорку.

Ідея і традиція УНР — говорив Віцепрезидент — здобуває щораз більше прихильників між українським громадянством як у США, так і Канаді та у вільному світі. Цю прихильність треба зміцнювати поширенням, головню між молоддю, а зокрема між високошкільним студентством, якраз тепер у 50-річчя Соборності Українських Земель. Віцепрезидент підкреслював потребу пробивати дорогу до американських суспільних і урядових чинників. Систематичною працею всіх нас і кожного зокрема можна з успіхом прихилити на нашу сторону впливові одиниці в американському житті, а то й частину американського загалу.

Віцепрезидент спинився над новим україн-

гримкий клич: „Геть з московськими наїздниками!“ І не допоможуть москалям різні їхні провокації і інтриги. Народний гнів вимете їх з України враз з їхніми прислужниками. Цей час наближається скорим ходом, і ніяка сила не зможе його здержати чи відвернути.

(Український Комбатант, 1958 р. ч. 5-6.)

ським гаслом — „Марш на Вашингтон“, під яким розуміє необхідність займати різні становища у Вашингтоні: в державних установах, банках, вищих школах, різних інституціях та бібліотеках, у „Голосі Америки“ і т. п., — всюди, де є можливість спричинитися до правдивої інформації про українські справи в столиці Великодержави світу — Вашингтоні. Додав він, що цей український „Марш на Вашингтон“ зміцнив би й саму українську громаду у Вашингтоні, що уможливило б їй теж нав'язування зв'язків із членами Конгресу та акредитованими дипломатами.

Професор Микола Степаненко стверджував, що пам'ятник Тараса Шевченка у Вашингтоні має велике значення: українцям він пригадує поневолену Україну, а чужинців заохочує до відчувати про поневолену Україну, про боротьбу українського народу за його державність. Пройдждаючи щодня біля пам'ятника, Віцепрезидент завжди там бачить відвідувачів, які оглядають пам'ятник.

Але в сусідстві пам'ятника Шевченка необхідне приміщення з невеликим музеєм із бібліотекою, книгарнею з листівками і телефоном. Це був би інформаційний центр про цей пам'ятник, — хто його поставив і чому, як рівнож про самого Шевченка та про Україну.

Справа відновлення української державності неслегка і затяжна — сказав Віцепрезидент, — але треба бути готовими на всі випадки, які можуть статися протягом ночі.— Події у ЧССР на хвилинку винесли на поверхню світової opinii і справу поневоленої України. Чеська, і взагалі європейська, преса подали про вплив окупації Чехо-Словаччини московськими військами на ситуацію в Україні, де відбуваються й досі протирежимні виступи. Американська преса теж згадала про Україну. Поцікавилися ДЦ УНР та центрами інших поневолених Москвою народів.

Проф. М. Степаненко згадав далі про фінансові труднощі Державного Центру УНР, що є великою перешкодою в його діяльності, бо сьогоднішній бюджет унеможливорює виконувати те, що з успіхом можна було б зробити. Т-во Прихильників УНР у Філядельфії і взагалі всі Т-ва Прихильників УНР в США повинні пожвавити збірку Національного датку „22 Січня“.

У дискусії між іншим були поставлені такі питання: інж. С. Єсєвський просив пояснення відносно Бюлетеня ОУНЗ, що про нього писала преса, згадуючи навіть про кризу в ДЦ УНР. Інж. М. Химич просив пояснення про взаємовідносини між ДЦ УНР і Асоціацією українців в Америці. (Кол. КГЕ). На ці пи-

тання проф. М. Степаненко дав вичерпні і задовільні відповіді.

Микола Вайда підкреслив брак інформації про Державний Центр Української Народньої Республіки в екзилі, про його потреби і діяльність. Бюлетень В. О. УНРади „Інформація” появився за січень-березень 1968 і чомусь перестав виходити. Віцепрезидент підкреслив брак вичерпної інформації про діяльність ДЦ УНР і повідомив, що ця справа буде предметом обговорення на чергових сходах Представництва ДЦ УНР в Нью Йорку та ВО УНРади у Мюнхені.

Михайло Кучер

САЙГОН — 14 ТИСЯЧ ПУБЛІЧНИХ ДОМІВ

Повідомлення польського комуністичного журналіста, видруковане у варшавській „Політиці”.

Я думав, що кожне повстання подібне до варшавського. Діти в шоломах, що завеликі для них, руїни, закутані димом, люди, що перебігають від будинку до будинку в перерві між кулеметними серіями. Тому я був здивований по приїзді до Сайгону, що все виглядало так мирно. (Написано до нападів комуністів на це місто).

Замість диму від пожеж, я бачив тільки бензиновий дим. Хідниками спокійно ходили жінки. Замість танків їздили рікші. Я жив у Сайгоні сто днів і не чув одного пострілу. Це мертве місто.

Я вже намірявся виїжджати, коли почув стріл. А я вже думав, що не понохаю порохового диму. Нарешті почалося — подумав я, і з надією підбіг до вікна. Я побачив, що це поліцай розладував свій револьвер у повітря. Стріл не мав нічого спільного із визволенням. Просто посварився американець із в'єтнамцем. Один хотів обманути другого, міняючи долари на піястри. Незабаром приїхали два джипи — американський забрав американця, а в'єтнамський — в'єтнамця. Кожного повезли до в'язниці. Та це рідкий випадок. Американці не б'ються із в'єтнамцями, навіть тоді, коли себе ненавидять. Не кожен в'єтнамец вважає Го-Чі-Мінга своїм вождем і не кожен американець виглядає на типового імперіяліста. Однак американці не люблять в'єтнамців, тому що воюють для них, платять їм, і коли б не в'єтнамці — американці спокійно сиділи б вдома.

В'єтнамец брудний, неохайний, краде та обманює, не розуміє американця і зле воює. Коли в'єтнамец не може обманути американ-

ця, він його ненавидить, але бійка на вулиці не війна. Війну можна відчувати тільки увечорі та вночі, коли починається бомбардування яких 15 км. від міста. Люди звикли до вибухів бомб і не звертають на них уваги. Тільки тоді, коли бомба впаде близько і від її вибуху задзеленчать вікна, люди бурмочуть — все ближче і ближче.

Удень місто живе нормально. Працюють школи, музеї, бібліотеки. Відчинені крамниці, в ресторанах печуть „стейки”. Всюди продають сувеніри.

Гроші у В'єтнамі — все. Ви можете купити стару статую Будди, або молоденьку дівчинку — що кому подобається. Більшість товарів та сувенірів — тандита. „Античні” предмети фабрикують масово, так що можна легко купити античну монету чи статую, що її зроблено учора. Американці платять за все, навіть за інформацію на вулиці і завжди переплачують.

Шофер таксівки отримує від американця „на чай” більше, як коштує їзда і тому не хоче возити в'єтнамців, а тільки американців. В'єтнамец вважає себе щасливим, коли дістає таксівку.

Всі хочуть грошей від американців. Ось старий показує дорогу до готелю і просить за це грошей. Стара жінка продає квіти. Малий хлопчина чистить американцеві черевики, а його сестра продає горішки. Молодий хлопець чекає з мотоциклом перед готелем, щоб завести клієнта до своєї сестри чи мами.

Гарні маленькі дівчатка стоять на кожному розі, хапають за руки американців, просять купити горішків. Тільки три центи мішечок! Здебільшого американці кидають монету, але не беруть горішки. Інколи бавляться з дівчатками, це тоді, коли у себе вдома мають діти.

Молодий американський воєк із повним гаманцем грошей, опинившись у Сайгоні зі всіх боків оточений спокусами, які сильніші від його спротиву чи обережності.

Всюди повно військової поліції, яка негайно припиняє кожне порушення правил чи порядку. Найгірше у Сайгоні поведуться американські мурини-воєки. Опинившись у Сайгоні, мурин-воєк почуває себе рівним американцеві і з в'єтнамцями поводить як свиня. Йому чистять черевик, біжать купувати цигарки, його везе старий задиханий рікша, у чотири рази менший від мурина.

В'єтнамці відносяться до муринів навіть гірше як до білих американців. В'єтнамці вирости і виховалися в колоніальній атмосфері, цинять і поважають людину за кольор її шкіри. Тепер в'єтнамці побачили людей, що темніші

від них, але наказують їм і вважають себе кращими...

Американці не поважають в'єтнамців і погорджують ними. В'єтнамці або смертельні вороги у джунглях, а в місті — повії, альфонси та обманці.

Погляд американських вояків на В'єтнам знайшов свій вираз у листі до редакції англійської газети в Сайгоні „Сайгон Дейлі Нюз“:

„Що сталося з амбітним, інтелігентним, пильнопрацюючим в'єтнамцем? Що сталося з культурою, яка нараховує чотири тисячі років? Я скажу когось на увазі. Можливо тих, хто сидів удома, а їхні дочки працювали у шинках (кельнерки-повії), які вдома доглядають дітей, а їхні жінки проводять ночі із чужинцями, і чоловік не мусить працювати.

Або я маю на увазі тих підлітків, яких учать сказати по англійськи: дай мені п'ять п'ястрів, дай мені гуму до жуття, дай мені долара, а я тебе заведу до своєї маленької сестри. Я вірю, що існують в'єтнамці, які пильно працюють, але я їх ніколи не зустрічав.

Сієста! — вона чудова для країни, яка воює. Все завмирає поміж 11 і 2 годинами вдень. Це тоді в'єтнамці відпочивають, а чужинці продовжують за них воювати.

Всі говорять про культуру, стару — тисячі років, але все, що я знаю — це тільки розмови про 4 тисячі років. Очевидно культура дуже стара, але забудьте у себе зачинити вікно чи двері... Коли йдете хідником міста, вам на голову впаде сміття, що його викинули з вікна на хідник. Я досі не зустрів чесну дівчину-в'єтнамку. Та ж ми, американці, не є тут 4 тисячі років. Звідки взялися батальйони повії, що говорять французькою мовою?

Багато говориться про національну гордість в'єтнамців та бажання самостійності, але багато в'єтнамців і досі затримали французьке громадянство і вважають себе кращими.

Лондонський „Таймс“ на цю тему писав: Очевидно американці наробили у В'єтнамі багато помилок — політичних і військових. Це доля кожного демократичного уряду в подібних обставинах. Належить тепер чомусь до доброго тону протестувати проти війни у В'єтнамі, вживаючи тільки емоційні аргументи, але не раціональні. Такі аргументи не допомагають ані правді, ані гуманності і їх висловлюють вже за звичкою. Повільно емоційної антивоєнної пропаганди змусила замовкнути розум. Коли емоції випарюються, такі люди мають себе запитати по чийому вони бої? Таж англійці підтримували американців у корейській війні, в Берліні та взагалі в Азії. Чи засада змінилася?

НАУКОВА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ

„Стара перська казка, в якій прохожий, тільки-що пограбований розбійником, і сам розбійник, який його пограбував, стали разом захищатись від напавшого на них барса, — знайшла своє повторення в Росії в роки Другої світової війни“, — так починається книжка В. Карсва „Партизанський рух в СССР в 1941-1945 рр.“, видана Інститутом дослідів СССР в 1954 році.

Цей вступ має на меті підготувати читача сприйняти зміст книжки так, як це хочеться авторів, а саме, що комуністичний партизанський рух в СССР у минулій війні був явищем стихійним (в великій мірі виявом патріотизму), до якого більшовики зовсім не готувалися і який тільки пізніше було використано (і то не повністю) в своїх цілях. Іншими словами: населенню окупованих німцями територій СССР не було іншого виходу, як йти в комуністичні партизанські загони, щоб разом з „кращим“ розбійником захищатись від „гіршого“.

Наскільки таке твердження розходиться з дійсністю, говорять факти. Деякі з них хочу тут привести.

Советський уряд з партизанської боротьби в часи т. зв. громадянської війни зробив досить реальні висновки, бо ця боротьба показала, що т. зв. мала (партизанська) війна є дуже сильною зброєю, яка може бути з добрим результатом вжита як при захопленні влади комуністами в тій чи іншій державі, так і в випадку війни між СССР та іншою державою. Саме тому, ще задовго до II світової війни, в Москві існувала школа „Диверсії і Саботажу“, яка підготовляла фахівців партизанської війни. На початках ця школа підготовляла виключно фахівців „малої війни“ для інших держав (напр. Іспанії). Починаючи ж з 1936 року школа була поширена і в ній почалась також підготовка керівників партизанської боротьби вже для потреб самого СССР на випадок війни. Разом з цим, в тому ж році, в Академіях Генштабу РККА і інших військових школах у програму навчання було введено вивчення методів партизанської боротьби. Наскільки советський уряд приділяв уваги цій програмі, говорить той факт, що вивчення її, приблизно в тому ж часі, було введено в програму перевишколу середнього командного складу РККА.

Підготовка кадрів для партизанської боротьби проводилась у двох напрямках: активних партизан і робітників підпілля. Перша категорія майже повністю набиралась з членів та кандидатів партії, або ж активістів. Друга ж

майже виключно складалася з т. зв. безпартійних большевиків — людей, які хоч і не були членами партії, але були відданими советській владі. Вся підготовка проводилась таємно, за виключенням тієї, яка проводилась серед червоноармійців. Утримання таємниці в містах було справою не тяжкою, а от підготовка кадрів для сільських місцевостей робила багато труднощів. По селах бо кожний знав всіх своїх односельчан і зникнення тієї чи іншої людини на кілька місяців зразу ставало відомим. Тому большевики використали для цього інший метод, який вони найбільше провели в життя в часі „єжовщини“. Під час масових арештів, разом з „контрреволюціонерами“ були також арештовані призначені НКВД й парткомами кандидати для партизанських шкіл.

(Продовження в наступному числі)

ХРОНІКА

У неділю, 18 травня ц. р. з ініціативи Комітету З'їзду еміграції УНР під протекторатом Представництва ВО УНР в США в церковній залі катедри св. Володимира відбувся бенкет із нагоди 90-тих роковин ВП. пані Марії Лівницької — вдови по св. п. Андрія Лівницького — Президента УНР в екзилі.

Перед бенкетом Молебень відправив о. митр. І. Данилевич у сослуженні о. протопресв. Ю. Сікорського і о. С. Непреля та о. протодиякона М. Ольхового. Хор співав під диригентурою проф. В. Завітневича.

Бенкет відкрила в імені названого Комітету пані В. Шраменко, яка привітала п. Президентову та висловила сердешні побажання їй на многія, многія літа. Тостмайстром був ред. І. Кедрин.

Короткі промови—привіти виголосили Владика Мстислав, віцепрем'єр д-р К. Паньківський, голова Представництва ДЦ УНР в США дир. І. Крамаренко та ген. А. Валійський. Були оголошені писемні привіти від багатьох осіб.

У мистецькій частині бенкету виступав бас-баритон Микола Чалий і Тамара Лихолай, з деклямацією і сольо-танком Ярослав Силенко та в танку Марія і Микола Ярославські зі студії танків Ніни Сулими. Акомпаніаторкою була Геня Вольц.

Альбом у мистецькому виконанні Ювілятці був переданий п. Матвієм Сушком.

На закінчення Ювілятка, пані Марія Лівницька, зворушено подякувала всім присутнім за їхню прихильність та сердешні привіти. При цьому висловила свою радість, що в найближ-

чому часі вийде друком її книжка-спомин „На грані двох епох“.

Ювілятці многая, многая літа!

Присутніх було коло 200 осіб.

7 червня ц. р. відбулася Академія, присвячена 43-ій річниці трагічної смерті Голови Директорії св. п. Симона Петлюри — Головного Отамана військ УНР.

Академію влаштував Центр. Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри в залі УВАН при 206 Вест, 100 вул. в Нью Йорку.

Генерал А. Валійський, відкриваючи Академію, привітав о. митр. І. Данилевича, віцепрем'єра УНР д-ра К. Паньківського з дружиною, голову Представництва ВО УНР дир. І. Крамаренка та всіх численних присутніх. Він пригадав про вже традиційне святкування пам'яті Головного Отамана, про його державні заслуги та боротьбу армії УНР з Московією за державність України.

Доповідь виголосив інж. О. Шевченко.

Мистецьку частину Академії виконували: соліст Юрій Федорів та пані Ганна Шерей при супроводі фортепіану проф. Калини Чічки-Андрієнко обом солістам і деклямацію Андрій Шевченко.

На закінчення Академії присутні проспівали український національний гімн.

Наша редакція одержала журнал „Інформативний Листок Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів“ з Чикаго, єдиний у світі ветеринарний науково-професійний орган, який виходить уже двадцятий рік. Головним його редактором є проф. д-р Іван Розгін, довголітній активний член нашого Союзу.

Редакція

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ЧИТАЙТЕ

двомісячник

„ТРИЗУБ“

10 рік видання

Орган Української

Національно-Державної Думки

Видає Укр. Національно-Державний
Союз (УНДС) в США.

Редагує Колегія.

Річна передплата \$ 3.00.

Передплату приймають Відділи УНДС,
а також і фінанс. референт, під адресою:

Mrs. E. Zubenko, 330 E. 15th St.,
New York, N. Y. 10003

Адреса редакції журналу:

Z. IWASYSZYN

526 E. 12th St., New York, N. Y. 10009